

Važnost EU fondova za regionalni razvoj: primjer Ličko-senjske županije

Sambolić, Ivan

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:191:675872>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Sveučilišni diplomski studij

IVAN SAMBOLIĆ

**Važnost EU fondova za regionalni razvoj:
primjer Ličko-senjske županije**

**The importance of EU funds for regional development: the
example of Lika-Senj County**

Diplomski rad

Opatija, 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Sveučilišni diplomski studij
Održivi razvoj turizma

Važnost EU fondova za regionalni razvoj:
primjer Ličko-senjske županije

The importance of EU funds for regional development: the
example of Lika-Senj County

Diplomski rad

Kolegij:	Nacionalna ekonomija	Student:	Ivan Sambolić
Mentor:	Prof. dr. sc. Marinela Krstinić Nižić	Matični broj:	4063/23
Komentor:	dr. sc. Maša Trinajstić		

Opatija, rujan 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI UNIVERSITY OF RIJKA
FAKULTET ZA MENADŽMENT U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU
FACULTY OF TOURISM AND HOSPITALITY MANAGEMENT
ODJELA HRVATSKA OROVJA

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG DIPLOMSKOG RADA

Ivan Samobolčić

(ime i prezime studenta)

0116168888

(matični broj studenta)

Valnost EU fondova za regionalni razvoj primjer Licka-sebijske županije
(naslov rada)

Izjavljujem da sam ovaj rad samostalno izradila/o, te da su svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu jasno označeni kao takvi, te navedeni u popisu literature.

Izjavljujem da kao student-autor diplomskog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa diplomskim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog diplomskog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, 10.08.2024.

Potpis studenta

Sažetak

U ovom radu prikazat će važnost Europskih strukturnih i investicijskih fondova za regionalni razvoj, tzv. ESI fondova, s posebnim naglaskom na Ličko-senjsku županiju. Europski fond za regionalni razvoj (EFRR) i ostali ESI fondovi imaju ključnu ulogu u smanjenju regionalnih razlika, potiču gospodarski rast i unaprjeđuju kvalitetu života u slabije razvijenim područjima. Kroz rad se analiziraju ciljevi, prioriteti i struktura financiranja EFRR-a, zajedno s općim ciljevima i strategijama regionalnog razvoja Republike Hrvatske do kraja 2020. godine. Poseban fokus stavljen je na institucionalni okvir, upravljanje politikom regionalnog razvoja te izazove efikasnog provođenja te politike. Kroz prikaz uspješnih projekata financiranih iz Europskih fondova u Ličko-senjskoj županiji, analizirani su izazovi s kojima se županija suočava u korištenju tih sredstava te su dane preporuke za budući regionalni razvoj. Također se ističe važnost kontinuirane edukacije dionika kako bi se osigurala maksimalna iskorištenost dostupnih fondova te postigao održivi regionalni razvoj.

Ključne riječi: ESI fondovi, regionalni razvoj, Ličko-senjska županija, EFRR

Sadržaj

1.	Uvod	1
1.1.	Problem i predmet istraživanja	1
1.2.	Svrha, ciljevi i znanstvena istraživanja	2
1.3.	Ocjena dosadašnjih istraživanja	2
1.4.	Znanstvene metode	3
1.5.	Struktura rada	3
2.	Europski strukturni i investicijski fondovi	4
2.1.	Pojam i definicija EU fondova	4
2.2.	Kohezijska politika EU	6
2.3.	ESI fondovi	7
2.3.1.	Europski socijalni fond	10
2.3.2.	Europski fond za pomorstvo i ribarstvo	12
2.3.3.	Kohezijski fond	13
2.3.4.	Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj	16
3.	Europski fond za regionalni razvoj (EFRR)	20
3.1.	Ciljevi i prioriteti Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR)	22
3.2.	Struktura i financiranje EFRR-a	25
4.	Važnost fonda za regionalni razvoj Republike Hrvatske	33
4.1.	Opći ciljevi politike regionalnog razvoja RH	35
4.2.	Strategija regionalnog razvoja RH za razdoblje do kraja 2020.	37
4.2.1.	Institucionalni okvir i upravljanje politikom regionalnog razvoja	40
4.2.2.	Izazovi efikasnog provođenja politike regionalnog razvoja	43
5.	Regionalni razvoj Ličko-senjske županije kroz EU fondove	46
5.1.	EU fondovi kao motor regionalnog razvoja Ličko-senjske županije	46
5.1.1.	Primjeri uspješnih projekata u Ličko-senjskoj županiji	47
5.1.2.	Izazovi i prilike u korištenju EU fondova	55
5.2.	Budućnost regionalnog razvoja Ličko-senjske županije	57
	Zaključak	60

Bibliografija	61
Popis ilustracija	66

1. Uvod

Ovaj rad pruža sveobuhvatan uvid u ulogu Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI fondova) u regionalnom razvoju, gdje će naglasak biti na Ličko-senjskoj županiji. Kroz analizu problema i ciljeva istraživanja, rad se fokusira na ključne aspekte ESI fondova, uključujući njihov utjecaj na poboljšanje socio-ekonomskih uvjeta u regiji. Proučavaju se osnovni pojmovi i definicije EU fondova te njihova uloga unutar kohezijske politike. Posebna pažnja posvećuje se različitim fondovima, kao što su Europski socijalni fond, Europski fond za pomorstvo i ribarstvo, Kohezijski fond i Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj. Također, rad istražuje ciljeve i prioritete Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR), njegovu strukturu i financiranje te važnost fonda za regionalni razvoj Republike Hrvatske. Analiziraju se strategije regionalnog razvoja do kraja 2020. godine, institucionalni okviri i izazovi u provedbi politike. U kontekstu Ličko-senjske županije, rad detaljno razmatra primjere uspješnih projekata financiranih iz EU fondova, identificira izazove i prilike u njihovom korištenju te predlaže smjernice za budući razvoj. Zaključno, rad sažima ključne nalaze i nudi preporuke za poboljšanje primjene EU fondova s ciljem postizanja održivog i ravnotežnog regionalnog razvoja.

1.1. Problem i predmet istraživanja

Ličko-senjska županija suočava se s ozbiljnim socio-ekonomskim izazovima, uključujući demografsku depopulaciju, visoku nezaposlenost i nedovoljno razvijenu infrastrukturu. Unatoč tim problemima, županija je bogata prirodnim resursima i kulturnim nasljeđem, što pruža potencijal za istraživanje učinkovitog korištenja Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI fondova), kako bi se potaknuo regionalni razvoj i prevladali postojeći izazovi. Glavni fokus istraživanja je na pronalaženju načina za učinkovito korištenje ovih fondova.

Predmet istraživanja su ESI fondovi, s posebnim naglaskom na Europski fond za regionalni razvoj (EFRR), te njihov utjecaj na regionalni razvoj Republike Hrvatske, a

posebno razvoj Ličko-senjske županije. Istraživanjem će se analizirati kako ovi fondovi mogu pomoći u poboljšanju socio-ekonomskih uvjeta i ostvarivanju održivog razvoja na ovom području.

1.2. Svrha, ciljevi i znanstvena istraživanja

Svrha ovog rada je analizirati značaj i utjecaj Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI fondova) na regionalni razvoj Ličko-senjske županije. Glavni ciljevi istraživanja su:

- istražiti ciljeve, prioritete i financijsku strukturu Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR);
- analizirati opće ciljeve i strategiju regionalnog razvoja Republike Hrvatske do kraja 2020. godine te Nacionalna strategija RH do 2030. godine s naglaskom na ravnomjeran regionalni razvoj;
- evaluirati uspješne projekte u Ličko-senjskoj županiji koji su financirani iz EU fondova;
- identificirati izazove i politike vezane uz korištenje EU fondova u ovoj regiji;
- pružiti konkretne preporuke za budući regionalni razvoj Ličko-senjske županije.

Ovim istraživanjem pruža se uvid u efikasnost korištenja ESI fondova, s naglaskom na EFRR, te se predlažu smjernice njihove primjene. Cilj je potaknuti održivi razvoj i poboljšati socio-ekonomske uvjete u Ličko-senjskoj županiji.

1.3. Ocjena dosadašnjih istraživanja

Do sada provedena istraživanja pokazala su da ESI fondovi imaju ključnu ulogu u smanjenju regionalnih nejednakosti i poticanja gospodarskog rasta. Nove studije ističu pozitivne učinke ESI fondova na razvoj infrastrukture, smanjenje nezaposlenosti i povećanje kvalitete života

u regijama Europske unije, uključujući Republiku Hrvatsku. Ipak, postojeći podaci o utjecaju ovih fondova na Ličko-senjsku županiju su ograničeni, stoga je nužno provesti detaljno istraživanje kako bi se bolje razumio njihov specifičan utjecaj na ovu županiju.

1.4. Znanstvene metode

Znanstveni pristupi korišteni u ovom istraživanju su kombinacija kvantitativnih i kvalitativnih metoda. Kvantitativna analiza uključuje prikupljanje i analizu statističkih podataka o financiranju i rezultatima projekata iz EU fondova u Ličko-senjskoj županiji. Kvalitativna analiza uključuje analizu nekih od uspješnih projekata, analizu izvještaja kako bi se prikazali izazovi kojima se suočavaju razvojne agencije, a posebno je prikazan projekt koji je omogućio pripremu i provedbu svih projekata iz ESI fondova u razdoblju 2019. – 2023. godine. Također, korištena je i komparativna analiza, koja prikazuje usporedbu Ličko-senjske županije sa ostalim regijama Republike Hrvatske i EU.

1.5. Struktura rada

U ovom poglavlju detaljno je analizirana povijest, struktura i ciljevi Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI fondova), s posebnim naglaskom na detaljan pregled ciljeva, prioriteta i financijske strukture Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR). Nadalje, rad obuhvaća analize demografskih trendova, nezaposlenosti i stanja infrastrukture te prezentira primjere projekata financiranih iz EU fondova s detaljnim osvrtom na njihove rezultate. Također se ističu problemi i prepreke u efikasnom korištenju fondova te se nude smjernice i strategije za unaprjeđenje njihove primjene u svrhu poticanja regionalnog razvoja Ličko-senjske županije u budućnosti. Na kraju rada iznose se zaključci i daju prijedlozi za daljnja istraživanja.

2. Europski strukturni i investicijski fondovi

Europski strukturni i investicijski fondovi (ESI fondovi) predstavljaju ključan alat Europske unije koji potiče gospodarski razvoj, smanjenje regionalnih razlika i promicanje održivog rasta u zemljama članicama. Glavna svrha ESI fondova je poticanje ekonomskog rasta, smanjenje razlika u razvoju regija te poboljšanje konkurentnosti europskog gospodarstva.

Europski strukturni i investicijski fondovi uključuju pet glavnih fondova: Europski fond za regionalni razvoj (ERDF), Europski socijalni fond (ESF), Kohezijski fond (CF), Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (ERDF) te Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (ERDF).¹ Europska unija nastoji ostvariti strateške ciljeve definirane u okviru strategije Europa 2020 i sadašnje strategije za razdoblje 2021. – 2027. kombinirajući sredstva ovih fondova. Uloga ESI fondova je ključna za zemlje članice jer je omogućeno financiranje projekata koji doprinose gospodarskom razvoju i poboljšanju kvalitete života.

2.1. Pojam i definicija EU fondova

EU fondovi su sredstva kojima Europska unija financira realizaciju svojih javnih politika u državama članicama. Ovi fondovi temeljeni su na strateškim ciljevima EU te su osmišljeni da podupiru različite razvojne projekte i inicijative koje pridonose ekonomskom, socijalnom i teritorijalnom razvoju. Sredstva iz EU fondova dolaze iz zajedničkog proračuna EU i predstavljaju javna sredstva poreznih obveznika iz svih država članica.

Javne politike EU, država kandidatkinja i država članica igraju ključnu ulogu u definiranju ciljeva financiranja kroz EU fondove. Ove politike se usvajaju za razdoblje od sedam godina, poznato kao financijska perspektiva, unutar koje se postavljaju prioriteta i raspodjeljuju financijska sredstva. Trenutno smo u financijskom razdoblju 2021. – 2027., koje slijedi nakon perspektiva 2007. – 2013. i 2014. – 2020.

¹ Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Što su EU fondovi i zašto su zanimljivi?, <https://www.asoo.hr/defco/sto-su-eu-fondovi-i-zasto-su-zanimljivi/> (posjećeno 02.7.2024.)

Republika Hrvatska je kao kandidat za članstvo u EU imala pristup pretpripravnim programima pomoći kao što su CARDS, PHARE, ISPA, SAPARD i IPA.² Postavši punopravnom članicom EU, Republika Hrvatska je stekla pravo korištenja svih strukturnih fondova i instrumenata EU, uključujući:

- Europski socijalni fond (ESF);
- Europski fond za regionalni razvoj (ERDF);
- Kohezijski fond (KF);
- Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (ERDF);
- Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (ERDF).³

Ovi fondovi imaju za cilj smanjenje regionalnih nejednakosti, poticanje gospodarskog rasta, razvoj infrastrukture, povećanje zaposlenosti i kvalitete života. Sredstva iz EU fondova mogu koristiti sve vrste organizacija iz civilnog, privatnog i javnog sektora, kao i pojedinci sa svojim inicijativama, pod uvjetom da potječu iz zemalja članica EU ili zemalja kandidatkinja. Kako bi definirala mjere za ostvarivanje prioriteta, i to za financijsko razdoblje 2007. – 2013., Republika Hrvatska je izradila četiri operativna programa: Promet, Zaštita okoliša, Regionalna konkurentnost i Razvoj ljudskih potencijala. U razdoblju od 2014. do 2020. godine, Republici Hrvatskoj je bilo dostupno 10,676 milijardi eura iz ESI fondova, s glavnim ciljevima usmjerenim na kohezijsku politiku, poljoprivredu, ruralni razvoj i ribarstvo.⁴

U aktualnom financijskom razdoblju 2021. – 2027., Europski socijalni fond plus (ESF+) objedinjuje nekoliko prethodnih instrumenata financiranja. Republika Hrvatska je kroz Program Učinkoviti ljudski potencijali 2021. – 2027. dobila na raspolaganje 2,267 milijardi eura za ulaganja u zapošljavanje, obrazovanje, socijalnu politiku i zdravstvo.⁵

EU fondovi nisu samo bespovratna sredstva, već izvor za financiranje projekata do određenog maksimalnog iznosa, uz potrebu sufinanciranja iz vlastitih sredstava korisnika. Upravo su kroz ove fondove omogućeni značajni projekti koji doprinose koheziji, održivom razvoju i poboljšanju životnih uvjeta u Europskoj uniji.

² Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Što su EU fondovi i zašto su zanimljivi?, <https://www.asoo.hr/defco/sto-su-eu-fondovi-i-zasto-su-zanimljivi/> (posjećeno 02.7.2024.)

³ HAMAG-BICRO, EU fondovi, <https://hamagbicro.hr/pitanja-i-odgovori/eu-fondovi/> (posjećeno 02.7.2024.)

⁴ Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Što su EU fondovi i zašto su zanimljivi?, <https://www.asoo.hr/defco/sto-su-eu-fondovi-i-zasto-su-zanimljivi/> (posjećeno 02.7.2024.)

⁵ Ibidem.

2.2. Kohezijska politika

Pojam „kohezija“ u kontekstu EU označava prostorno ujednačen razvoj. Primarni cilj kohezijske politike je jačanje socijalne, teritorijalne i ekonomske povezanosti unutar Europske unije. Ovaj cilj se ostvaruje povećanjem gospodarske konkurentnosti i smanjenjem razlika u društvenom i ekonomskom razvoju među državama i regijama Europske unije.

Kohezijska politika Europske unije predstavlja jednu od najvažnijih javnih politika i ima ključnu ulogu u smanjenju gospodarskih, socijalnih i teritorijalnih razlika. U financijskom razdoblju 2014. – 2020. za kohezijsku politiku bilo je izdvojeno 376 milijardi eura.⁶ Ova politika doprinosi stvaranju novih radnih mjesta, unapređenju konkurentnosti, poticanju gospodarskog rasta, poboljšanju životnih uvjeta i promicanju održivog razvoja u regijama EU. Financiranje kohezijske politike dolazi iz tri ključna fonda:

- Kohezijski fond – Ovaj fond je usmjeren na države članice čiji bruto nacionalni dohodak po stanovniku ne doseže 90% prosjeka Europske unije. Koristi se za financiranje velikih infrastrukturnih projekata, s minimalnim iznosom od 25 milijuna eura za projekte vezane uz okoliš i 50 milijuna eura za projekte u sektoru transporta.
- Europski fond za regionalni razvoj (EFRR) – Njegov cilj je poticanje socijalne i ekonomske kohezije unutar EU kroz smanjenje nejednakosti u razvoju među regijama.
- Europski socijalni fond (ESF) – Potpomaže stvaranje radnih mjesta i povećanje prilika za zapošljavanje unutar EU.

Pored ovih fondova tu su i Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EFRR) te Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR), a svih pet fondova zajedno čine Europske strukturne i investicijske fondove, tj. ESI fondove.

U Republici Hrvatskoj, nadležnost za upravljanje ESI fondovima pripada Ministarstvu regionalnog razvoja i fondova Europske unije. Nastojanja kohezijske politike usmjerena su prema ujednačenom regionalnom razvoju unutar EU te jačanju ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije. Svako novo razdoblje kohezijske politike postavlja nove ciljeve, prilagođene prema uspjesima prethodnih razdoblja i potrebama europskih regija.

⁶ Europski strukturni i investicijski fondovi, EU fondovi, <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/> (posjećeno 03.7.2024.)

Prioriteti kohezijske politike EU za razdoblje 2021. – 2027. definirani su kroz održivu ekonomsku konkurentnost, digitalnu transformaciju, istraživanje i inovacije, promicanje europskog stupa socijalnih prava i ciljeve Europskog zelenog dogovora. Nova regulativa unapređuje podršku zdravstvenom sektoru, osigurava bolje iskorištavanje kulturnih i turističkih potencijala, pomaže radnicima te poduzima mjere za smanjenje nezaposlenosti među mladima i siromaštva djece.

Kohezijska politika omogućuje financiranje različitih ulaganja, uključujući mjere energetske učinkovitosti, prometne infrastrukture, projekte zaštite okoliša, obnovljive energije, jačanje biološke raznolikosti, smanjenje zagađenja, razvoj pametnih energetske sustava, upravljanje vodama i prilagodbu na klimatske promjene.

Od 1. siječnja 2022. godine, Republika Hrvatska koristi novu NUTS podjelu, koja se pokazala pravednijom u odnosu na prethodnu. Nova klasifikacija koja omogućuje značajno povećanje stopa sufinanciranja primjenjuje se na sve regije, uključujući i Grad Zagreb. Maksimalni intenzitet potpore za velika poduzeća sada iznosi:⁷

- Panonska Hrvatska: 50% (41,58% prosječnog BDP-a po stanovniku EU-27)
- Sjeverna Hrvatska: 50% (48,53% prosječnog BDP-a po stanovniku EU-27)
- Jadranska Hrvatska: 40% (60,33% prosječnog BDP-a po stanovniku EU-27)
- Grad Zagreb: 35% (109,24% prosječnog BDP-a po stanovniku EU-27).

Povećanja potpora za ulaganja mogu biti 10 postotnih bodova za srednje poduzetnike i 20 postotnih bodova za mala poduzeća.

2.3. ESI fondovi

Europski strukturni i investicijski fondovi (ESI fondovi) su ključni financijski instrumenti Europske unije usmjerene na poticanje gospodarskog rasta, smanjenje regionalnih razlika i promicanje održivog razvoja. Tijekom financijskog razdoblja 2014. – 2020., Republici Hrvatskoj je iz ESI fondova bilo dostupno ukupno 10,731 milijardi eura. Od tog iznosa,

⁷ Mioković Kapetinić, D., Čordaš, Z., Bošnjak, S. Uloga EU fondova u regionalnom Razvoju. *ET²eR – ekonomija, turizam, telekomunikacije i računarstvo*, 5, br. 1 (2023), str. 88.

8,452 milijarde eura namijenjeno je ciljevima kohezijske politike, 2,026 milijardi eura za ruralni razvoj i poljoprivredu, dok je 253 milijuna eura predviđeno za razvoj ribarstva.⁸

Tablica 1. Podjela sredstava iz ESI fondova za Republiku Hrvatsku u razdoblju 2014. – 2020.

ESI fond	Alokacija (EUR)
Europski fond za regionalni razvoj (EFRR)	4.700.499.588
Kohezijski fond (KF)	2.130.755.644
Europski socijalni fond (ESF)	1.621.046.414
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR)	2.026.222.500
Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR)	252.643.138
Ukupno	10.731.167.284

Izvor: Europski strukturni i investicijski fondovi, ESI fondovi 2014.-2020., <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/> (posjećeno 03.7.2024.)

Za korištenje ESI fondova presudan je strateški okvir, koji usmjerava sredstva prema ostvarivanju ciljeva utvrđenih u specifičnim javnim politikama, strategijama, uredbama i zakonima. Na razini Europske unije, strateški okvir za razdoblje 2014. – 2020. čine Strategija Europa 2020, pojedine sektorske javne politike i Kohezijska politika.

U Republici Hrvatskoj, pravila i smjernice za korištenje ESI fondova definirana su kroz Sporazum o partnerstvu, niz operativnih programa, Zajednička nacionalna pravila, te zakon koji uspostavlja institucionalni okvir za razdoblje 2014. – 2020.⁹ Nacionalna strategija za korištenje fondova, definirana Partnerskim sporazumom, objašnjava kako će Republika Hrvatska iskoristiti sredstva iz EU proračuna za ostvarivanje ciljeva strategije Europa 2020. Naime, Republika Hrvatska je usvojila četiri operativna programa, koji su financirani iz relevantnih fondova i detaljno razrađuju mjere i aktivnosti za učinkovitu provedbu i korištenje ESI fondova. Ti fondovi uključuju Kohezijski fond, Europski fond za regionalni razvoj, Europski socijalni fond, Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj te Europski fond za pomorstvo i ribarstvo.¹⁰

⁸ Europski strukturni i investicijski fondovi, ESI fondovi 2014.-2020., <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/> (posjećeno 03.7.2024.)

⁹ Ibidem.

¹⁰ Ibidem.

Hrvatska razvojna strategija temelji se na ESI fondovima, koji osiguravaju dodatne javne i privatne resurse za poticanje rasta, stvaranje radnih mjesta i smanjenje regionalnih nejednakosti unutar zemlje. Kako bi podržala Republiku Hrvatsku u postizanju nacionalnih ciljeva strategije Europa 2020 i njenih inicijativa, ulaganja su fokusirana na prevladavanje ključnih razvojnih izazova te jačanje kohezije na sve tri razine - socijalnoj, gospodarskoj i teritorijalnoj. ESI fondovi obuhvaćaju pet glavnih fondova:

- Europski fond za regionalni razvoj (EFRR) – u različitim regijama Europske unije, promiče uravnotežen razvoj.
- Europski socijalni fond (ESF) – ulaže u ljudski kapital i podržava projekte povezane sa zapošljavanjem.
- Kohezijski fond (KF) – u zemljama s BND-om po stanovniku manjim od 90% prosjeka Europske unije, ulaže se u projekte povezane s prijevozom i okolišem.
- Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR) – rješavanje posebnih problema ruralnih područja EU-a je glavni fokus ovog usmjerenja.
- Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR) – pomaže u prihvaćanju održivih ribolovnih praksi i diversifikaciji gospodarstva priobalnih zajednica ribarima.¹¹

U Republici Hrvatskoj ESI fondovi imaju za cilj:

- poticati istraživanje, razvoj i inovacije, čineći gospodarstvo inovativnijim i konkurentnijim;
- povećati sudjelovanje mladih, nekvalificiranih, starijih radnika i žena na tržištu rada;
- poboljšati kvalitetu i učinkovitost obrazovanja i osposobljavanja;
- ulagati u infrastrukturu koja potiče gospodarski rast, uključujući razvoj ključnih mreža i održivog gradskog prijevoza;
- proširiti pokrivenost širokopojasne mreže;
- poboljšati opskrbu vodom i usluge pročišćavanja otpadnih voda;
- promicati socijalnu uključenost, borbu protiv siromaštva i diskriminacije te olakšati pristup zdravstvenoj i socijalnoj skrbi;

¹¹ Europska komisija, Europski strukturni i investicijski fondovi za razdoblje 2014.-2020., https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/funding-management-mode/2014-2020-european-structural-and-investment-funds_hr (posjećeno 03.7.2024.)

- podržati reformu javne administracije, razvoj e-administracije i borbu protiv korupcije;
- učiniti sektore poljoprivrede, akvakulture i ribarstva konkurentnijima i ekološki prihvatljivima.¹²

Svrha svih ovih mjera i aktivnosti jest pružiti podršku društveno-gospodarskom razvoju Republike Hrvatske i postići definirane ciljeve do 2020. godine.

2.3.1. Europski socijalni fond

Europski socijalni fond (ESF) strukturni je fond Europske unije, zajedno s Europskim fondom za regionalni razvoj (EFRR) i Kohezijskim fondom (KF). Glavni cilj je poticanje ekonomske i socijalne kohezije, s naglaskom na smanjenje razlika u životnom standardu između država članica Europske unije. ESF financira raznolike projekte usmjerene na povećanje zaposlenosti, poboljšanje obrazovnih sustava i jačanje socijalne uključenosti.

U Republici Hrvatskoj, ESF podržava razvoj civilnog društva, obrazovanje, zapošljavanje i socijalno uključivanje. Države članice Europske unije, Europski parlament i Komisija dogovaraju strategiju i proračun ESF-a, planirajući sedmogodišnje operative programe. Financirani projekti obuhvaćaju širok raspon ciljeva, od malih lokalnih inicijativa do velikih nacionalnih programa.

Temeljni ciljevi Europskog socijalnog fonda uključuju:

- unaprjeđenje gospodarske i socijalne kohezije;
- poticanje stvaranja kvalitetnijih i održivih radnih mjesta;
- podršku regijama koje se prilagođavaju promjenama u globaliziranom gospodarskom i socijalnom okruženju;
- promicanje razvoja informacijskih i komunikacijskih tehnologija.¹³

¹² Europska komisija, Europski strukturni i investicijski fondovi, https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/what/investment-policy/esif-country-factsheet/esi_funds_country_factsheet_hr_hr.pdf (preuzeto 04.7.2024.)

¹³ ESF, Europski socijalni fond, <https://www.esf.hr/europski-socijalni-fond/> (posjećeno 05.7.2024.)

Ovi ciljevi ključni su za strategiju Europa 2020 koja se zalaže za održivi i uključiv rast. Uloga ESF-a u Republici Hrvatskoj posebno je važna u kontekstu ekonomske krize, gdje pomaže u ublažavanju posljedica, posebice povećanja nezaposlenosti i siromaštva.

Europski socijalni fond podržava različite skupine financiranjem projekata na lokalnoj, regionalnoj i državnoj razini. Projekti obuhvaćaju školsku djecu, obrazovne sustave, nastavnike, mlađe i starije radnike te potencijalne poduzetnike. Nositelji projekata su javne i privatne organizacije, a izravnu korist imaju sudionici – pojedinci, tvrtke i organizacije. Svaka država članica, u suradnji s Europskom komisijom, odabire operativne programe financirane iz ESF-a za sedmogodišnje razdoblje. Ove programe provode kroz partnerstvo s nevladinim organizacijama i radničkim udruženjima, osnivajući učinkovitu implementaciju i odgovor na specifične regionalne potrebe. Uredba o ESF-u obuhvaća inicijativu za zapošljavanje mladih koja podržava mlade u regijama s visokom stopom nezaposlenosti. Za razdoblje 2014. – 2020., ova inicijativa imala je proračun od 8,8 milijardi EUR.¹⁴

Od 2021. godine, ESF+ postaje glavni instrument Europske unije za investiranje u ljudski kapital, objedinjujući prethodne programe s proračunom od gotovo 99,3 milijarde EUR.¹⁵ Ciljevi ESF+ uključuju – podupiranje zapošljavanja, obrazovanja i socijalne uključenosti, poticanje digitalne i zelene tranzicije te pružanje privremenih mjera u iznimnim okolnostima, poput pandemije COVID-19. Svaka država članica mora se u svojim programima baviti problemom nezaposlenosti mladih i socijalne uključenosti, dodijelivši odgovarajuća sredstva za rješavanje tih problema.

Europski socijalni fond igra ključnu ulogu u postizanju ciljeva Europske unije u unaprjeđenju kvalitete života građana. Njegova sredstva omogućuju provođenje brojnih projekata koji pridonose društvenom i gospodarskom razvoju, čineći ESF ključnim alatom za jačanje kohezije i prosperiteta u Europskoj uniji.

¹⁴ Europski parlament, Informativni članci o Europskoj uniji, Europski socijalni fond plus, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/53/europski-socijalni-fond-plus> (posjećeno 08.7.2024.)

¹⁵ Ibidem.

2.3.2. Europski fond za pomorstvo i ribarstvo

Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR) ključni je financijski instrument Europske unije za programsko razdoblje 2014. – 2020., usmjeren na provedbu integrirane pomorske politike (IPP) Europske unije i postizanje ciljeva reformirane Zajedničke ribarstvene politike (ZRP). Ovaj fond igra ključnu ulogu u promicanju održivog razvoja ribarstva, akvakulture i pomorstva te podržava obalne zajednice.

EFPR za programsko razdoblje 2014. – 2020. raspoloživo sa 6,5 milijardi eura za zemlje članice, dok je Republici Hrvatskoj dodijeljeno 252,6 milijuna eura.¹⁶ Ciljevi fonda usklađeni su sa strategijom Europa 2020 koja promovira uključiv, pametan i održiv rast. Fond podržava konkurentno i održivo ribarstvo te akvakulturu, uravnotežen razvoj ribarstvenih područja, a potiče i provedbu integrirane pomorske politike.

Ciljevi Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo strukturirani su u šest prioriteta:

1. Održivo i konkurentno ribarstvo – poticanje ribarstva koje je inovativno, učinkovito u korištenju resursa, okolišno održivo i temelji se na znanju;
2. Održiva akvakultura – promicanje akvakulture koja je konkurentna, inovativna, učinkovita u korištenju resursa i okolišno održiva;
3. Provedba Zajedničke ribarstvene politike – poboljšanje znanstvenih spoznaja kroz prikupljanje i upravljanje podacima, te jačanje institucionalnih kapaciteta bez dodatnih administrativnih tereta;
4. Zaposlenost i teritorijalna kohezija – promicanje gospodarskog rasta, stvaranja radnih mjesta i društvene uključenosti u kontinentalnim i obalnim zajednicama ovisnim o ribarstvu;
5. Tržište i prerada – poboljšanje prerade, ulaganja u sektor te organizacije tržišta za proizvode ribarstva i akvakulture;
6. Provedba integrirane pomorske politike – podrška razvoju i provedbi integrirane pomorske politike koja nadopunjuje kohezijsku politiku.¹⁷

¹⁶ Operativni program za pomorstvo i ribarstvo, Europski fond za pomorstvo i ribarstvo 2014.-2020. (EFPR), <https://euribarstvo.hr/europski-fond-za-pomorstvo-i-ribarstvo-2014-2020-epfr/> (posjećeno 08.7.2024.)

¹⁷ Ministarstvo poljoprivrede, Europski fond za pomorstvo i ribarstvo 2014.-2020. (EFPR), <https://ribarstvo.mps.hr/default.aspx?id=427> (posjećeno 08.7.2024.)

Osim što financira projekte koji podržavaju održivost ribarstva i akvakulture, EFPR podržava i obalne zajednice u diversifikaciji njihovih gospodarstava, te financira inicijative za stvaranje novih radnih mjesta i unapređenje životnih uvjeta. Također, fond uključuje tehničku pomoć i podršku regionalnim organizacijama za upravljanje ribarstvom.

Za razdoblje 2021. – 2027. predviđen je proračun od 6,14 milijardi eura za nastavak podrške održivom razvoju sektora ribarstva i akvakulture te očuvanju morskog okoliša.¹⁸ Planirani program uključuje bespovratna sredstva i druge financijske instrumente, uz jaču usklađenost s drugim EU fondovima i ciljevima ZRP-a. Povećana podrška obalnim zajednicama, promicanje održivog plavog gospodarstva i jačanje međunarodnog upravljanja oceanima ključni su element novog financijskog okvira.

EFPR je temelj za održivi razvoj ribarstva i pomorstva u Europskoj uniji, osiguravajući financijska sredstva za projekte koji potiču inovacije, ekološku održivost i gospodarsku konkurentnost, te podržavajući obalne zajednice u prilagodbi promjenama i izazovima koje donosi suvremeno ribarstvo.

2.3.3. Kohezijski fond

Kohezijski fond Europske unije igra ključnu ulogu u poticanju ravnomjernog regionalnog razvoja unutar Europske unije. Osnovan je s ciljem smanjenja ekonomskih, socijalnih i teritorijalnih dispariteta među državama članicama, osobito onima čiji je bruto domaći proizvod (BDP) niži od 90% prosjeka Europske unije. Republika Hrvatska, kao korisnica Kohezijskog fonda, iskoristila je između 2014. – 2020. godine 2,55 milijardi eura za različite projekte, uključujući modernizaciju prometne infrastrukture, unaprjeđenje sustava zaštite okoliša te poticanje energetske efikasnosti i upotrebe obnovljivih izvora energije.¹⁹

¹⁸ Europsko vijeće i Vijeće Europske unije, Europski fond za pomorstvo i ribarstvo nakon 2020., <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/maritime-fisheries-fund/> (posjećeno 10.7.2024.)

¹⁹ AVELANT d.o.o. za poslovno i strateško savjetovanje, Kohezijski fond (Cohesion fund – CF), <https://www.eu-projekti.info/eu/fond/kohezijski-fond-cohesion-fund-cf/> (posjećeno 10.7.2024.)

U novom financijskom razdoblju od 2021. do 2027. godine, Republici Hrvatskoj je na raspolaganju dodatnih 7 milijardi eura iz Kohezijskog fonda.²⁰ Ovaj novac biti će usmjeren na projekte koji podržavaju zelenu tranziciju i digitalnu transformaciju Europe. Tematska koncentracija fonda obuhvaća zaštitu okoliša, održivi promet te povezivanje transeuropskih transportnih mreža, što uključuje modernizaciju i elektrifikaciju željezničkih pruga te izgradnju reciklažnih dvorišta.

Jedna od ključnih karakteristika Kohezijskog fonda jest princip sufinanciranja, prema kojem EU može pokriti do 85% prihvatljivih troškova projekata, dok preostali iznos financiraju nacionalna sredstva.²¹ Ovaj model osigurava da projekti budu u skladu s prioritetima EU i doprinose dugoročnom ekonomskom i društvenom razvoju regija.

²⁰ Pučko otvoreno učilište Petar Zrinski, Što je kohezijski fond EU i koja je njegova svrha?, <https://www.petarzirinski.hr/kohezijski-fond/> (posjećeno 10.7.2024.)

²¹ Europski parlament, Informativni članci o Europskoj uniji, Kohezijski fond, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/96/kohezijski-fond> (posjećeno 10.7.2024.)

Tablica 2. Dodijeljena sredstva iz Kohezijskog fonda za razdoblje 2021. – 2027. po državi članici

Država članica	Dodijeljena sredstva (u milijunima EUR)
Bugarska	1.467
Češka	7.389
Estonija	952
Grčka	3.508
Hrvatska	1.372
Cipar	207
Latvija	1.204
Litva	1.645
Mađarska	3.015
Malta	192
Poljska	10.750
Portugal	3.946
Rumunjska	4.049
Slovenija	834
Slovačka	1.868
Ukupno	42.556

Izvor: Europski parlament, Informativni članci o Europskoj uniji, Kohezijski fond, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/96/kohezijski-fond> (pristupljeno 10.7.2024.)

Prema podacima iz Tablice 2. možemo zaključiti da je ukupno 42,56 milijardi eura raspoređeno je među 15 država članica, pri čemu je Poljska dobila najviše sredstava (10,75 milijardi eura), a Malta najmanje (192 milijuna eura). Sredstva se dodjeljuju prema kriterijima koji uzimaju u obzir gospodarsku razvijenost zemalja, pri čemu zemlje s nižim BDP-om po stanovniku dobivaju više sredstava.

Kroz svoju ulogu u Kohezijskom fondu, Europska unija promiče integraciju i solidarnost među svojim članicama, osiguravajući da svaka regija ima pristup infrastrukturnim i ekonomskim poticajima potrebnim za održivi rast. Upravljanje fondom podrazumijeva zajedničku odgovornost Europske komisije, nacionalnih i regionalnih tijela, što osigurava transparentnost i efikasnost u provedbi projekata.

Kohezijski fond ne samo što pruža financijsku podršku već gradi temelje za dugoročni prosperitet unutar Europske unije, potičući inovacije, infrastrukturne investicije te podizanje kvalitete života za sve građane Europe. Ovaj fond je ključan za ostvarivanje ciljeva održivog razvoja i postizanje ravnoteže između ekonomskog napretka, zaštite okoliša i društvene kohezije unutar Europske unije. Sufinanciranje projekata iz Kohezijskog fonda

omogućuje zemljama članicama kao što je Republika Hrvatska da implementiraju projekte velikog dometa, poput infrastrukturnih zahvata i održivih inicijativa koje pridonose dugoročnoj održivosti regija.

Primjerice, Republika Hrvatska je u prethodnim programskim razdobljima kroz Kohezijski fond financirala projekte poput modernizacije željezničke infrastrukture, izgradnje reciklažnih dvorišta te uvođenja energetski učinkovitih rješenja u javnom sektoru. Ovi projekti ne samo da su unaprijedili infrastrukturne kapacitete zemlje, već su i podržali njezinu tranziciju prema nisko-ugljičnom gospodarstvu.

Kroz Kohezijski fond, Europska unija također potiče suradnju i razmjenu znanja između država članica, olakšavajući transfer tehnologija i najboljih praksi u području održivog razvoja, što je ključno za izgradnju otpornijih i ekonomski konkurentnijih regija unutar Europske unije. Uz to, Kohezijski fond igra ključnu ulogu u jačanju administrativnih kapaciteta država članica, pomažući im u boljoj pripremi i provedbi projekata koji zadovoljavaju stroge europske standarde i ciljeve. Transparentnost i odgovornost u upravljanju fondom osiguravaju da sredstva budu usmjerena u najučinkovitije i najkorisnije projekte za svaku pojedinu regiju.

Kohezijski fond je važan alat Europske unije za promicanje socijalne uključenosti, ekonomske konkurentnosti i ekološke održivosti. S obzirom na globalne izazove kao što su klimatske promjene i digitalna transformacija, očekuje se da će fond i dalje imati ključnu ulogu u oblikovanju održive i prosperitetne budućnosti Europe.

2.3.4. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj

Financiran sredstvima Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR), ruralni razvoj čini drugi stup Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP). Ovaj fond ima dugoročne ciljeve koji uključuju uravnotežen razvoj ruralnih područja, održivo upravljanje prirodnim resursima i povećanje konkurentnosti poljoprivrede. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj igra ključnu ulogu u promicanju vitalnosti i gospodarske održivosti ruralnih područja, podržavajući socijalnu, okolišnu i gospodarsku održivost.

U programskom razdoblju 2014. – 2020., Republika Hrvatska je kroz Program ruralnog razvoja raspolagala sredstvima vrijednim oko 2,4 milijarde.²² Ovaj program uključuje 19 inicijativa koje teže poboljšanju uvjeta života i rada u ruralnim područjima, te jačanju konkurentnosti hrvatskih sektora poljoprivrede, šumarstva i prerađivačke industrije.²³ Tijekom prijelaznog razdoblja 2021. – 2022., alokacija je povećana na 3,2 milijarde eura zahvaljujući dodatnim sredstvima iz Europskog plana oporavka (EURI).²⁴

Programi za ruralni razvoj financirani su iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj i sufinancirani nacionalnim proračunima te se provode na nacionalnoj ili regionalnoj osnovi. Nacionalna i regionalna tijela odlučuju o izboru projekata i dodjeli financijskih sredstava, dok Europska komisija daje odobrenje i nadzire provedbu programa. Programi ruralnog razvoja moraju se usmjeriti na najmanje četiri od šest prioriteta EPFRR-a:

1. poticanje inovacija i prijenosa znanja u ruralnim područjima, poljoprivredi i šumarstvu;
2. unapređenje isplativosti i konkurentnosti svih vrsta poljoprivrednih djelatnosti, uz poticanje korištenja inovativnih tehnologija i održivog upravljanja šumama;
3. poticanje upravljanja rizicima u poljoprivredi, uspostave prehrambenih lanaca te unapređenja dobrobiti životinja;
4. podrška prelasku na gospodarstvo s niskom emisijom ugljika koje je otporno na klimatske promjene, uz naglasak na efikasno korištenje resursa u poljoprivredi, prehrambenoj industriji i šumarstvu;
5. unaprjeđenje, zaštita i obnova ekosustava koji su povezani s poljoprivredom i šumarstvom;
6. podrška gospodarskom razvoju ruralnih područja, smanjenje siromaštva i promicanje socijalne inkluzije.²⁵

²² Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, Ruralni razvoj, <https://www.apprrr.hr/ruralni-razvoj/> (posjećeno 11.7.2024.)

²³ Ibidem.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Europska komisija, Ruralni razvoj, https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/rural-development_hr (posjećeno 11.7.2024.)

Tablica 3. Raspodjela sredstava Europske unije po prioritetnim osima

Prioritetna os	Alokacija ESIF (EUR)
Promicanje znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima	Sredstva za postizanje ciljeva u okviru Prioriteta 1 raspoređena su unutar prioriteta 2-6
Povećanje održivosti poljoprivrednih gospodarstava svih vrsta poljoprivredne djelatnosti u svim regijama, promovirajući pri tome i inovacijske poljoprivredne tehnologije, kao i održivo upravljanje šumama	655.258.065,04
Promicanje organiziranja lanaca prehrane, uključujući preradu i traženje poljoprivrednih proizvoda, dobrobiti životinja te upravljanje rizicima u poljoprivredi	262.787.249,14
Obnavljanje, očuvanje i poboljšavanje ekosustava vezanih uz poljoprivredu i šumarstvo	532.027.110,93
Promicanje učinkovitosti resursa i pomaka prema klimatski elastičnom gospodarstvu s niskom razinom ugljika u poljoprivrednom, prehrambenom i šumarskom sektoru	125.957.189,34
Promicanje socijalne uključenosti, smanjenje siromaštva i gospodarski razvoj u ruralnim područjima	408.629.038,15
Tehnička pomoć	41.563.847,40
UKUPNO	2.026.222.500,00

Izvor: Europski strukturni i investicijski fondovi, Program ruralnog razvoja 2014.-2020., <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/program-ruralnog-razvoja-2014-2020/> (posjećeno 11.7.2024.)

Za razdoblje 2021. – 2027., alocirano je 2,1 milijarda eura za Republiku Hrvatsku.²⁶ Ova sredstva podržavaju širok spektar aktivnosti uključujući ulaganja u infrastrukturu poljoprivrednog sektora, jačanje konkurentnosti, proizvodnju visokokvalitetne hrane, potporu prihodima poljoprivrednika i tržišne mjere, te razvoj zelenog gospodarstva s niskim razinama ugljika.

Uspješnost Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj ogleda se i u njegovoj podršci pretežno poljoprivredom i poljoprivredno-prehrambenom sektoru kroz inicijative poput Europskog zelenog dogovora, strategije „od polja do stola“ i strategije bioraznolikosti. Fond pomaže nepoljoprivrednim malim i srednjim poduzećima u ruralnim područjima da započnu ili unaprijede svoje aktivnosti, čime doprinosi stvaranju nove vizije tih područja. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj je glavni instrument Zajedničke poljoprivredne politike koji osigurava pravednu zaradu poljoprivrednicima, povećava konkurentnost, usklađuje prehrambeni lanac, bavi se klimatskim promjenama, očuvanjem okoliša, generacijskom obnovom, te potiče gospodarski razvoj ruralnih područja. Na ovaj način, Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj ne samo da doprinosi održivom razvoju ruralnih područja, već i jača cjelokupnu europsku poljoprivrednu politiku, čineći ruralne krajeve prosperitetnijima i otpornijima na izazove budućnosti.

²⁶ AVELANT d.o.o. za poslovno i strateško savjetovanje, Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj, <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/program-ruralnog-razvoja-2014-2020/> (posjećeno 11.7.2024.)

3. Europski fond za regionalni razvoj (EFRR)

Europski fond za regionalni razvoj (EFRR) ima ključnu ulogu u poticanju ekonomske i socijalne kohezije unutar država članica Europske unije. Fond pruža podršku manje razvijenim državama članicama i regijama, omogućujući im ulaganja u sektore poput konkurentnosti malih i srednjih poduzeća, proizvodnje, inovacija, istraživanja te regionalne i lokalne infrastrukture. Sredstava iz Europskog fonda za regionalni razvoj mogu koristiti razne organizacije, poput javnih tijela, sveučilišta, udruga, nevladinih organizacija i volonterskih organizacija. Dodatno, sredstva mogu koristiti istraživački centri, škole, korporacije, trening centri te lokalne i regionalne vlasti. Posljednje, ova su sredstva namijenjena i privatnom sektoru, posebice malim i srednjim poduzećima.

Europski fond za regionalni razvoj podupire razna područja ulaganja, uključujući infrastrukturu, primijenjeno istraživanje i inovacije, pristup uslugama, ulaganja u mala i srednja poduzeća, očuvanje i otvaranje novih radnih mjesta, opremu, softver i nematerijalnu imovinu te umrežavanje i suradnju između poduzeća, istraživačkih organizacija i javnih tijela.²⁷ Republici Hrvatskoj je, kroz korištenje Europskog fonda za regionalni razvoj, na raspolaganju sufinanciranje od 50 do 75 % ukupne vrijednosti projekata. Financijska alokacija za Republiku Hrvatsku za razdoblje od 2014. do 2020. iznosila je 4,32 milijardi eura, a namijenjena je korisnicima iz znanstveno-istraživačkog sektora i tijela državne uprave, kao i malim i srednjim poduzećima.²⁸

EFRR jedan je od pet fondova u okviru Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI fondova). Njegov cilj je poticanje gospodarske i socijalne kohezije te smanjenje razlika među regijama unutar Europske unije, pružanjem podrške razvoju i strukturnim prilagodbama regionalnih gospodarstava, kao i promicanjem prekogranične, transnacionalne i međuregionalne suradnje. Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014. – 2020. (OPKK), koji je 2014. godine odobrila Europska komisija, odredio je područja u koja je Republika Hrvatska mogla ulagati sredstva iz Europskog fonda za regionalni razvoj do 2020.

²⁷ Republika Hrvatska – Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, Mogućnosti ulaganja kroz fondove Kohezijske politike, <https://razvoj.gov.hr/istaknute-teme/eu-fondovi-2021-2027/mogucnosti-ulaganja-kroz-fondove-kohezijske-politike/4855> (posjećeno 12.7.2024.)

²⁸ AVELANT d.o.o. za poslovno i strateško savjetovanje, Europski fond za regionalni razvoj (European Regional Development Fund – ERDF), <https://www.eu-projekti.info/eu/fond/europski-fond-za-regionalni-razvoj-european-regional-development-fund-erdf/> (posjećeno 12.7.2024.)

godine. U okviru OPKK-a bilo je dostupno ukupno 6,881 milijardi eura, od čega je 4,321 milijardi eura osigurano iz EFRR-a.²⁹

Europski fond za regionalni razvoj također pruža potporu održivom urbanom razvoju, odnosno bavi se rješavanjem raznih izazova koji utječu na urbana područja. Naglasak je na ekološkim, klimatskim, gospodarskim, demografskim i socijalnim izazovima, za čije je saniranje svaka država članica u razdoblju od 2014. do 2020. trebala izdvojiti najmanje 5% sredstava EFRR-a. Tijekom programskog razdoblja 2014. – 2020. Europska unija je izdvojila više od 350 milijardi eura za svoju kohezijsku politiku, što čini 32,5% ukupnog proračuna Europske unije za to razdoblje. Od tog iznosa, približno 199 milijardi eura dodijeljeno je Europskom fondu za regionalni razvoj (EFRR). Ta sredstava uključuju 9,4 milijarde eura za europsku teritorijalnu suradnju i 1,5 milijardi eura posebne dodjele za najudaljenije i rijetko naseljene regije.³⁰

U razdoblju od 2021. do 2027. godine, Fond će omogućiti ulaganja s ciljem jačanja konkurentnosti i pametnog razvoja Europe i njezinih regija kroz poticanje inovacija, podršku malim i srednjim poduzećima (MSP-ovima), digitalizaciju i poboljšanje digitalne povezanosti. Također će se težiti zelenijem, niskougljičnom i otpornijem društvu, uz istovremeno jačanje mobilnosti i povećanje socijalne potpore u područjima poput djelatnog i uključivog zapošljavanja, obrazovanja, razvoja vještina, socijalne uključenosti i jednakog pristupa zdravstvenoj skrbi. Posebna pažnja bit će posvećena jačanju uloge kulture i održivog turizma. Fond će također podržavati lokalni razvoj i održivi urbani razvoj unutar Europske unije. Za razdoblje 2021. – 2027. Europski fond za regionalni razvoj (EFRR) raspolagat će s oko 200,36 milijardi eura, uključujući 8 milijardi eura za europsku teritorijalnu suradnju i 1,93 milijarde eura namijenjenih najudaljenijim regijama. Manje razvijene regije moći će koristiti sredstva s do 85 % sufinanciranja projektnih troškova, dok će tranzicijske i razvijenije regije imati stope sufinanciranja do 60 % i 40 %.³¹

Europski fond za regionalni razvoj jedan je od ključnih instrumenata kohezijske politike Europske unije. Njegova je uloga smanjiti razlike u razini razvijenosti među europskim regijama i poboljšati životni standard u onim koje se suočavaju s najvećim

²⁹ Adriatic Business Centre – Investicijski portal Jadranske Hrvatske, EU fondovi, <https://www.jadranskahrvatska.com/stranice/eu-fondovi/14.html> (posjećeno 15.7.2024.)

³⁰ Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Europski fond za regionalni razvoj (EFRR), <https://www.hzjz.hr/programi/europski-fond-za-regionalni-razvoj-efrr/> (posjećeno 15.7.2024.)

³¹ Ibidem.

izazovima. Posebna pažnja usmjerena je na regije koje su pogođene ozbiljnim i dugotrajnim prirodnim ili demografskim poteškoćama, uključujući najsjevernije regije s vrlo niskom gustoćom naseljenosti te otočne, pogranične i planinske regije.

3.1. Ciljevi i prioriteti Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR)

Europski fond za regionalni razvoj (EFRR) ima ključnu ulogu u smanjenju regionalnih nejednakosti unutar Europske unije i poticanju ravnotežnog razvoja. Prema članku 176. UFEU-a, EFRR podržava regije koje zaostaju u razvoju i industrijske regije u nazadovanju.³² U razdoblju od 2021. do 2027. godine, fond se usmjerava na dva glavna cilja: ulaganje u rast i zapošljavanje te jačanje europske teritorijalne suradnje.

Ulaganje za rast i zapošljavanje fokusira se na poboljšanje tržišta rada i regionalnih gospodarstava, dok europska teritorijalna suradnja nastoji potaknuti prekograničnu, transnacionalnu i međuregionalnu suradnju unutar EU-a. Sredstva EFRR su podijeljena u tri kategorije regija: razvijenije regije, tranzicijske regije i manje razvijene regije, ovisno o njihovom bruto domaćem proizvodu po stanovniku u odnosu na prosjek EU-a.³³

U okviru Programa Konkurentnost i kohezija 2021.-2027. (PKK), prioriteti uključuju poticanje gospodarskog rasta kroz ulaganja u istraživanje, inovacije i digitalizaciju, poboljšanje energetske učinkovitosti i prelazak na obnovljive izvore energije, te razvoj održive mobilnosti i infrastrukture.³⁴ Prioriteti su također usmjereni na socijalnu uključenost, jačanje zdravstvenog sustava, obrazovanja i cjeloživotnog učenja.

Kroz specifične ciljeve, EFRR podržava projekte koji uključuju razvoj pametnih tehnologija, energetske sustave, prilagodbu klimatskim promjenama i održivo upravljanje resursima. Također se stavlja naglasak na zelenu i digitalnu tranziciju, kao i na jačanje socijalne kohezije i lokalnog razvoja, uključujući urbane i ruralne zajednice. Razmjerno

³² Europski parlament, Informativni članci o Europskoj uniji, Europski fond za regionalni razvoj (EFRR), <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/95/europski-fond-za-regionalni-razvoj-efrr-> (posjećeno 15.7.2024.)

³³ Ibidem.

³⁴ Europski strukturni i investicijski fondovi, SFC2021 za programe koji dobivaju potporu EFRR-a, https://strukturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2022/07/PKK_2021_2027_sfc.pdf (preuzeto 15.7.2024.)

velik udio sredstava namijenjen je projektima koji promiču održivu multimodalnu mobilnost i poboljšanje kvalitete urbanog okoliša. U razdoblju 2021.-2027., EFRR se fokusira na pet ključnih ciljeva:³⁵

1. Pametnija Europa - Cilj je poticanje inovacija i pametne gospodarske preobrazbe te regionalne povezivosti, posebno u području informacijskih i komunikacijskih tehnologija (IKT). Ovo uključuje poboljšanje istraživačkih i inovacijskih kapaciteta, iskorištavanje digitalizacije, jačanje konkurentnosti malih i srednjih poduzeća (MSP) te razvoj vještina za pametnu specijalizaciju i industrijsku tranziciju.
2. Zelenija Europa - Ovaj cilj usmjeren je na prelazak na gospodarstvo s niskom razinom emisije ugljika i promicanje održivosti okoliša. Prioriteti uključuju poboljšanje energetske učinkovitosti, korištenje obnovljivih izvora energije, prilagodbu na klimatske promjene, upravljanje vodama i otpada te promicanje kružnog gospodarstva.
3. Povezanija Europa - Cilj je poboljšati mobilnost unutar EU-a kroz razvoj održivih i pametnih prometnih mreža. Ovo uključuje modernizaciju TEN-T cesta i željeznica, izgradnju multimodalnih terminala i logističkih centara te razvoj održive urbane mobilnosti, kao što su električna vozila i biciklističke staze.
4. Europa s istaknutijom socijalnom komponentom - Fokusira se na uključivost i socijalnu koheziju, poboljšanje pristupa kvalitetnom zapošljavanju, obrazovanju i socijalnim uslugama. Prioriteti uključuju razvoj socijalnih inovacija, povećanje integracije marginaliziranih zajednica i jačanje uloge kulture i turizma u gospodarskom razvoju.
5. Europa bliža građanima - Ovaj cilj naglašava održivi razvoj urbanih, ruralnih i obalnih područja te lokalnih inicijativa. Prioriteti uključuju integrirani društveni i gospodarski razvoj, očuvanje kulturne baštine i poticanje sigurnosti u urbanim područjima, kao i razvoj ruralnih i obalnih zajednica.

Nadalje, prioriteti programa osmišljeni su kako bi podržali strateške ciljeve i doprinijeli ostvarivanju sveobuhvatnih razvojnih vizija u Republici Hrvatskoj. Svaki prioritet ima specifične ciljeve i alokaciju sredstava koja omogućuje usmjeravanje resursa prema

³⁵ SAFU – Središnja agencija za financiranje i ugovaranje, Program “Konkurentnost i kohezija 2021.-2027.”, <https://www.safu.hr/pkk-2021-2027-hr/> (posjećeno 18.7.2024.)

najvažnijim područjima razvoja i reforme. Slijedi detaljan pregled prioriteta i raspodjele sredstava predviđenih za razdoblje 2021.-2027. godine.³⁶

1. Jačanje gospodarstva ulaganjem u istraživanje i inovacije - Ovaj prioritet uključuje podršku istraživačko-razvojnim projektima i digitalnoj transformaciji, kako bi se povećala konkurentnost i inovativnost. Ulaganja se usmjeravaju na poboljšanje digitalnih javnih usluga i razvoj vještina za pametnu specijalizaciju.
2. Jačanje digitalne povezivosti - Prioritet je nastavak ulaganja u izgradnju širokopojsnih mreža, posebno u područjima s ograničenim pristupom brzim internetom, kako bi se poboljšala digitalna povezanost.
3. Promicanje energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije - Ovdje se ulaže u projekte koji povećavaju energetska učinkovitost, promiču korištenje obnovljivih izvora energije i razvijaju pametne energetske mreže. Također, fokus je na održivom upravljanju vodama i smanjenju klimatskih rizika.
4. Razvoj održive multimodalne urbane mobilnosti - Prioritet se usredotočuje na razvoj infrastrukture za električna vozila, biciklističkih staza, te digitalizaciju sustava javnog prijevoza kako bi se podržala održiva urbana mobilnost.
5. Razvoj održive, pametne i sigurne mobilnosti - Ulaganja se odnose na obnovu i modernizaciju prometne infrastrukture, uključujući TEN-T ceste i željeznice, te izgradnju terminala i logističkih centara za podršku održivom transportu.
6. Jačanje zdravstvenog sustava i promicanje socijalnog uključivanja - Ovdje se ulaže u razvoj obrazovnih ustanova, socijalnih usluga i zdravstvene infrastrukture, uključujući rani i predškolski odgoj, te podršku turističkim i kulturnim projektima.

EFRR, kroz ove ciljeve i prioritete, nastoji stvoriti uravnoteženiji i održiviji razvoj unutar Europske unije. Fokus je na poticanju inovacija, zelenoj tranziciji, poboljšanju mobilnosti, socijalnoj uključenosti i lokalnom razvoju, s ciljem postizanja dugoročnih koristi za sve regije.

³⁶ SAFU – Središnja agencija za financiranje i ugovaranje, Program “Konkurentnost i kohezija 2021.-2027.”, <https://www.safu.hr/pkk-2021-2027-hr/> (posjećeno 18.7.2024.)

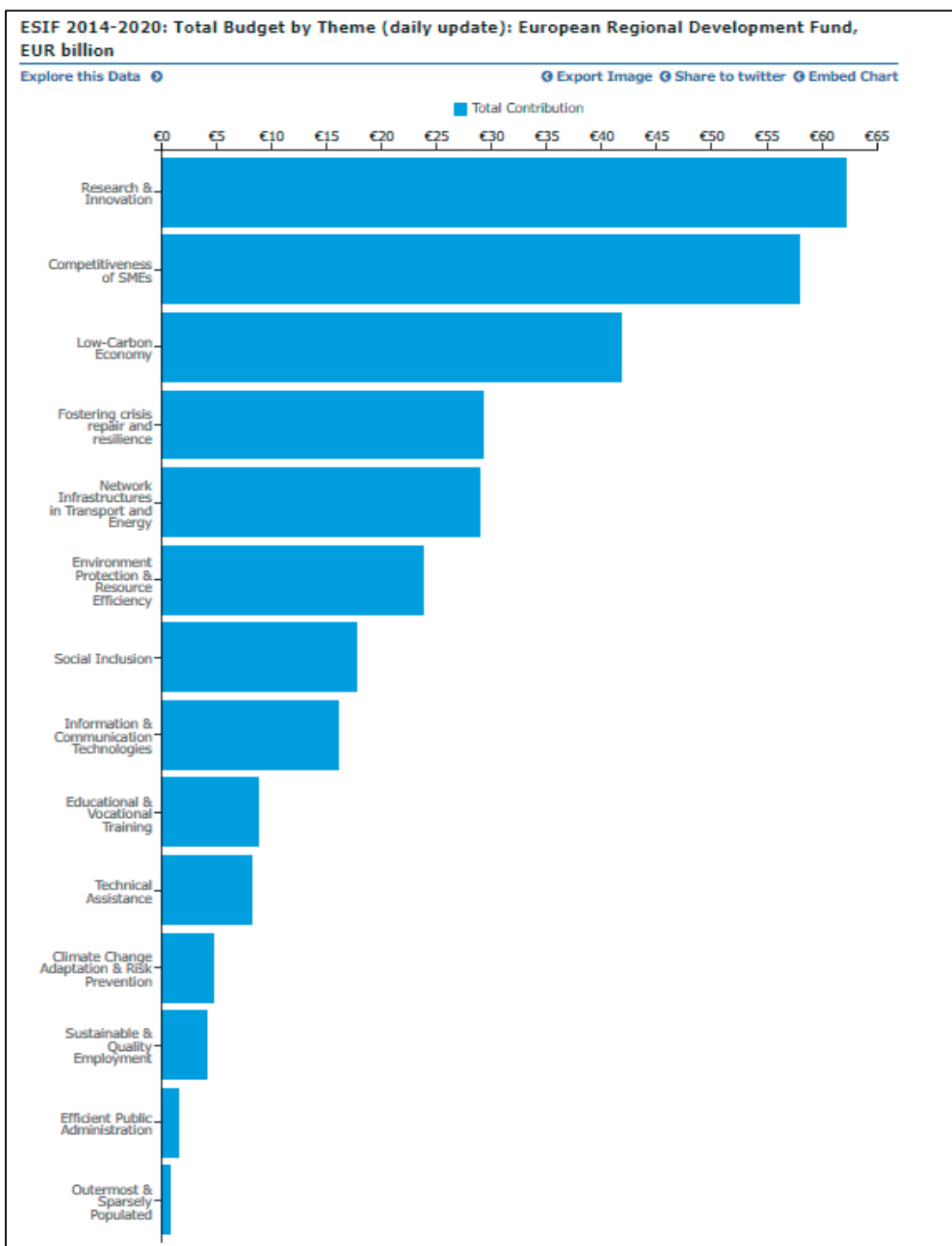
3.2. Struktura i financiranje EFRR-a

Europski fond za regionalni razvoj (EFRR) osnovan je 1975. godine s ciljem financiranja javnih i privatnih tijela u svim regijama EU-a kako bi se postigla gospodarska, socijalna i teritorijalna kohezija. Osnovna zadaća Fonda je podrška u rješavanju gospodarskih, ekoloških i socijalnih problema u urbanim područjima. Tijekom razdoblja od 2014. do 2020. godine, aktivnosti Fonda bile su usmjerene na nekoliko ključnih prioritetnih područja:

- inovacije i istraživanja;
- digitalni program;
- podrška malim i srednjim poduzećima;
- ostvarenje gospodarstva s niskim emisijama ugljika.³⁷

Osim ovih ključnih područja, ERDF je provodio i mnoge druge aktivnosti i prioritete, što je prikazano u Grafikonu 1.

³⁷ Tomljenović, M., Murić, E. (2023). *Europski fondovi - Sveučilišni udžbenik prvo izdanje*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet.

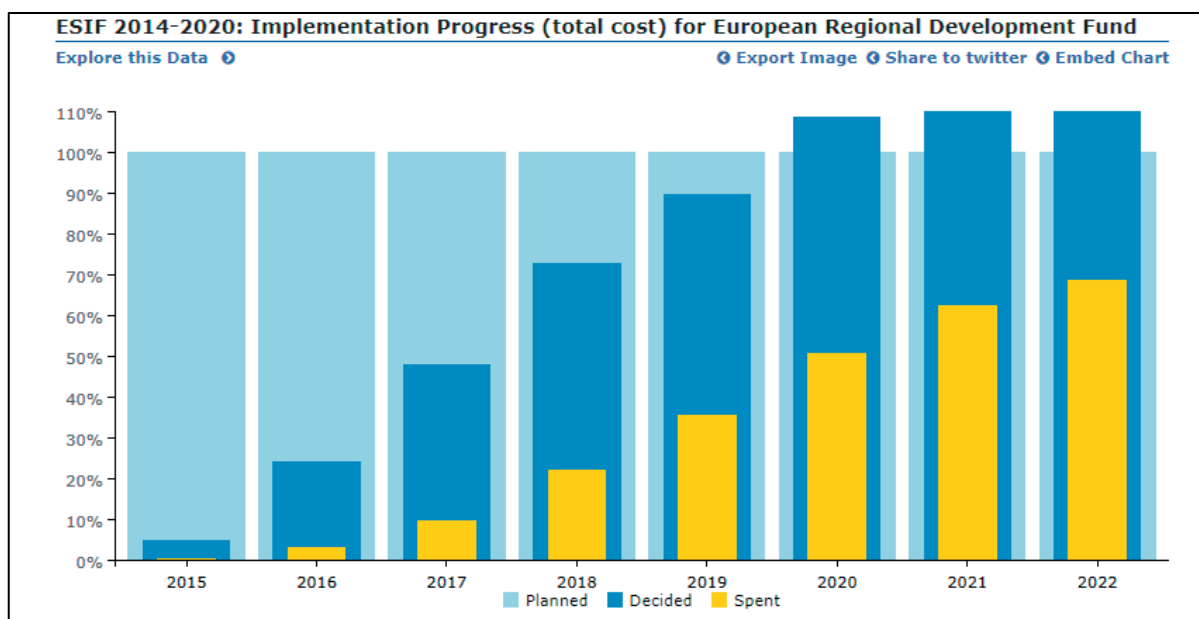
Grafikon 1. Tematska područja proračuna ERDF-a za razdoblje 2014. – 2020. (u milijardama eura)

Izvor: Tomljenović, M., Murić, E. (2023). *Europski fondovi - Sveučilišni udžbenik prvo izdanje*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet, str.80.

Grafikon 1. prikazuje ukupni proračun Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR) za razdoblje 2014.-2020. po temama, izražen u milijardama eura. Najviše sredstava

dodijeljeno je za istraživanje i inovacije (približno 60 milijardi eura), zatim za konkurentnost malih i srednjih poduzeća (približno 45 milijardi eura) i za nisko-ugljičnu ekonomiju (približno 35 milijardi eura).

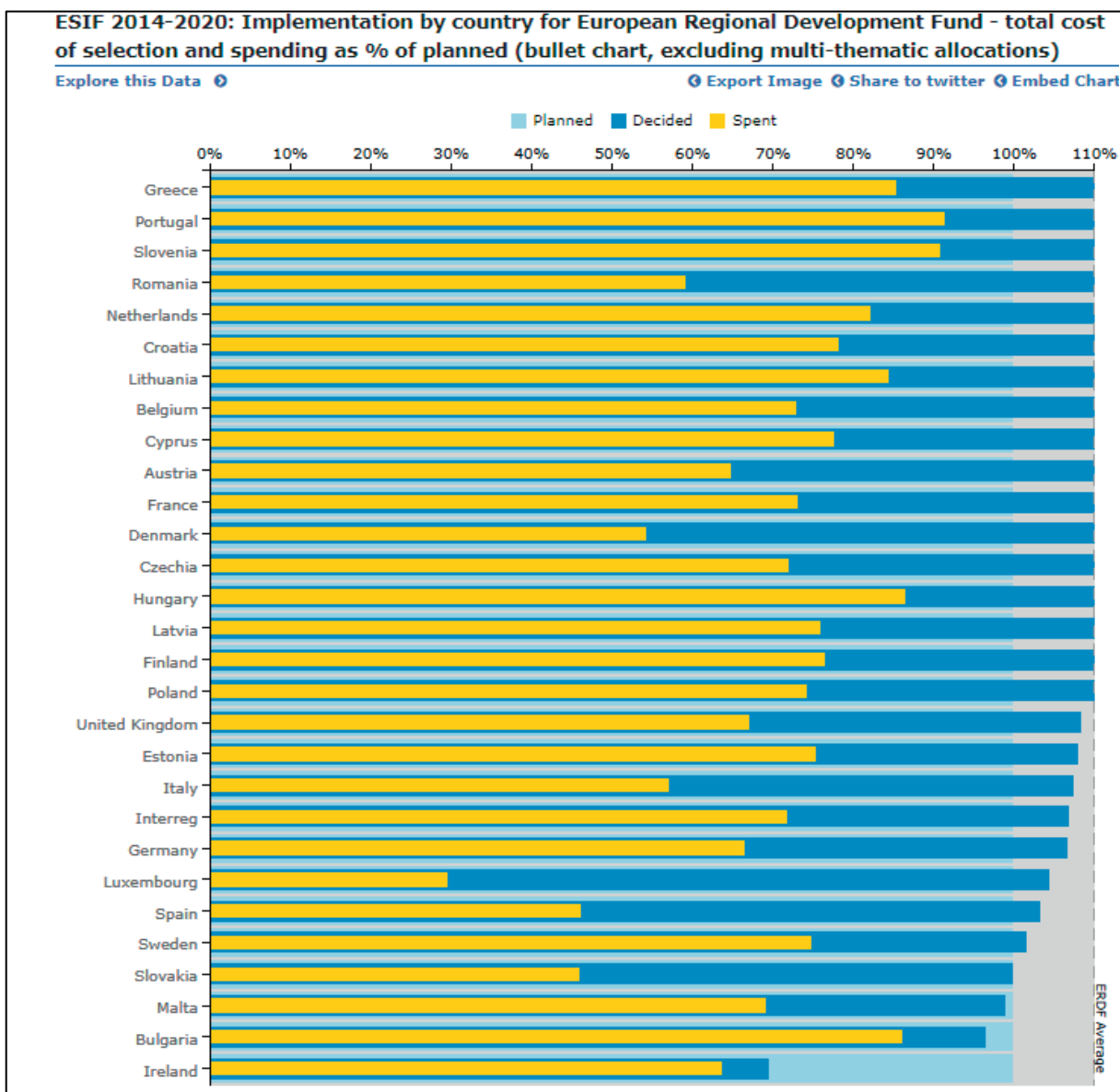
Ako analiziramo ukupno korištenje sredstava iz EFRR-a, primjećujemo da je svake godine sve veća iskorištenost što je detaljnije prikazano na Grafikonu 2.

Grafikon 2. Aktivnosti EFRR-a realizirane u razdoblju 2014 – 2020. godine u %

Izvor: Tomljenović, M., Murić, E. (2023). *Europski fondovi - Sveučilišni udžbenik prvo izdanje*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet, str.81.

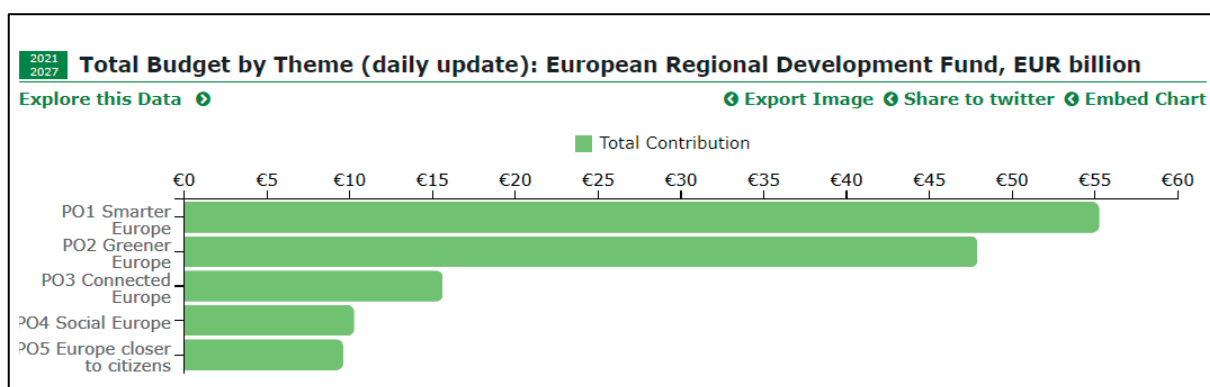
Grafikon 2. prikazuje napredak provedbe Europskog fonda za regionalni razvoj (ERDF) za razdoblje 2014.-2020., izražen kao ukupni trošak. Prikazani su planirani, odlučeni i potrošeni iznosi svake godine. Svjetloplava boja predstavlja planirane iznose, tamnoplava boja označava odlučene iznose, dok žuta boja prikazuje stvarno potrošene iznose. Iz grafikona je vidljiv rast napretka kroz godine, s postotnim povećanjem odlučениh i potrošenih sredstava od 2015. do 2022. godine. Na Grafikonu 3. prikazani su podaci po zemljama članicama

Grafikon 3. Iskorištenost EFRR-a po zemljama članicama Europske unije u razdoblju 2014. – 2020. u %
 Izvor: Tomljenović, M., Murić, E. (2023). *Europski fondovi - Sveučilišni udžbenik prvo izdanje*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet, str.82.

Analizom ukupne iskorištenosti sredstava po zemljama može se zaključiti da su u korištenju i realizaciji sredstava ERDF-a najuspješnije Francuska, Luksemburg, Litva i Njemačka.

Za programsko razdoblje 2021.–2027., Europska unija je dodijelila preko 392 milijarde EUR za kohezijsku politiku, od čega je oko 226 milijardi EUR namijenjeno EFRR-u. Ključna područja i korisnici prikazani su na Grafikonima 4. i 5. Ova sredstva uključuju 9 milijardi EUR za europsku teritorijalnu suradnju i 1,9 milijardi EUR za posebne dodjele najudaljenijim i slabo naseljenim regijama. Manje razvijene regije mogu dobiti do 85% sufinanciranja troškova projekta, dok tranzicijske regije mogu dobiti do 60%, a razvijenije regije do 50%.³⁸

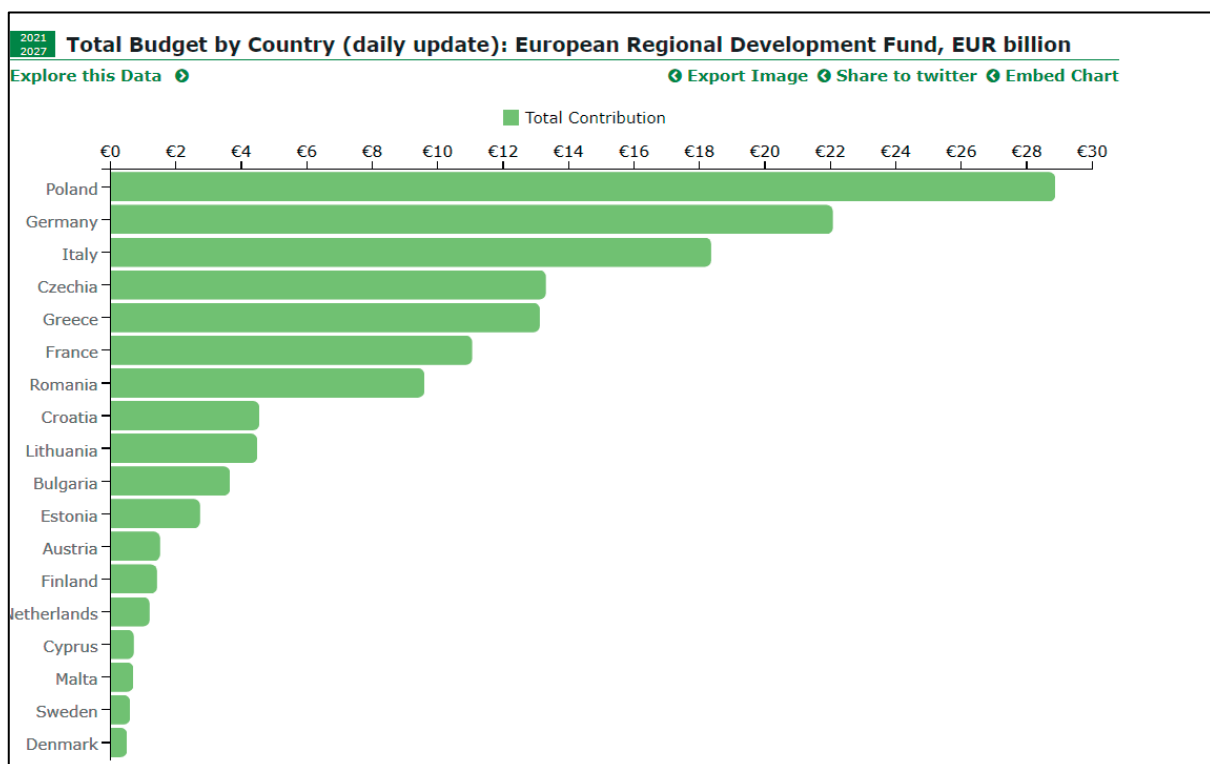

Grafikon 4. Glavna tematska područja Europskog fonda za regionalni razvoj (ERDF) za razdoblje 2021. – 2027.

Izvor: Tomljenović, M., Murić, E. (2023). *Europski fondovi - Sveučilišni udžbenik prvo izdanje*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet, str.83.

Podaci prikazani na Grafikonu 4. sugeriraju da se aktivnosti unutar EFRR-a primarno fokusiraju na ostvarivanje ciljeva „pametne“ i „zelene“ Europe, dok se nakon toga naglašava potreba za ostvarivanjem „povezane“ i „socijalne“ Europe, kao i Europe koja je bliža građanima.

³⁸ Europski parlament, Informativni članci o Europskoj uniji, Europski fond za regionalni razvoj (EFRR), <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/95/europski-fond-za-regionalni-razvoj-efrr-> (posjećeno 15.7.2024.)

Grafikon 5. Način raspodjele sredstava Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR) među zemljama članicama Europske unije za razdoblje 2021. – 2027. godine

Izvor: Tomljenović, M., Murić, E. (2023). *Europski fondovi - Sveučilišni udžbenik prvo izdanje*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet, str.83.

Na Grafikonu 5. prikazana je raspodjela ukupno planiranih sredstava po zemljama članicama EU-a, koja pokazuje da je najveći iznos dodijeljen Poljskoj, Njemačkoj i Italiji, nakon čega slijede Grčka, Francuska i Rumunjska.

Nadalje, EFRR financira aktivnosti kao što su:

- produktivna ulaganja koja potiču stvaranje i očuvanje održivih radnih mjesta, s posebnim naglaskom na podršku malim i srednjim poduzećima;
- ulaganja u infrastrukturu za osnovne usluge građanima, uključujući energetiku, okoliš, promet, te informacijske i komunikacijske tehnologije;
- ulaganja u socijalnu, zdravstvenu i obrazovnu infrastrukturu;

- jačanje lokalnih i regionalnih kapaciteta kroz potporu razvoju, istraživanjima i inovacijama.³⁹

U razdoblju 2014.-2020. primjena financijskih instrumenata proširena je na sve tematske ciljeve, a očekuje se njihov daljnji rast zahvaljujući poboljšanim i fleksibilnijim mogućnostima primjene. Financijski instrumenti sufinancirani iz EFRR-a mogu se koristiti za sve prioritete ulaganja navedene u operativnim programima država članica i regija, pod uvjetom da ciljaju identificirane tržišne nedostatke. Primjeri uključuju situacije u kojima banke ne žele davati zajmove ili kada privatni sektor nije voljan ulagati, poput nedostatka kapitala za mala i srednja poduzeća ili start-upove.

Financijski instrumenti mogu podržati širok raspon prioriteta EFRR-a, uključujući:

- promicanje poslovnih ulaganja u istraživanje i razvoj;
- širenje primjene širokopojsnih mreža i uvođenje visokobrzinskih mreža, razvoj IKT proizvoda, usluga i e-trgovine;
- jačanje kapaciteta MSP-a za rast i inovacije, uključujući razvoj novih poslovnih modela;
- promicanje proizvodnje i distribucije obnovljivih izvora energije, energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije u poduzećima, javnoj infrastrukturi i stanogradnji;
- ulaganja u prilagodbu klimatskim promjenama;
- ulaganja u sektore otpada i voda;
- unapređenje urbanog okoliša, uključujući obnovu tzv. *brownfield* lokacija;
- potpore industrijskoj tranziciji prema niskougljičnom gospodarstvu;
- promicanje multimodalnog i okolišno prihvatljivog transporta i regionalne mobilnosti.⁴⁰

Ovi instrumenti imaju potencijal značajno unaprijediti razvoj tržišta, potičući projekte koji su komercijalno održivi te otvarajući nove prilike za ulagače i financijske posrednike.

³⁹ Europski strukturni i investicijski fondovi, EU fondovi, <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/> (posjećeno 03.7.2024.)

⁴⁰ Fi-compass, Europski fond za regionalni razvoj – Financijski instrumenti, https://www.fi-compass.eu/sites/default/files/publications/ERDF_The_european_regional_development_fund_HR.pdf (preuzeto 18.7.2024.)

Upotrebom finansijskih instrumenata uz podršku javnog sektora, projekti postaju privlačniji za ulaganja, prvenstveno zahvaljujući podjeli rizika.

4. Važnost fonda za regionalni razvoj Republike Hrvatske

Fond za regionalni razvoj Republike Hrvatske ima ključnu ulogu u postizanju uravnoteženog gospodarskog i društvenog razvoja u svim dijelovima zemlje. Kroz aktivnosti Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, fond omogućuje ciljano ulaganje u slabije razvijena područja, čime se nastoji smanjiti postojeće razvojne nejednakosti među regijama i stvoriti uvjete za održivi rast. Donošenjem Zakona o regionalnom razvoju i usvajanjem Strategije regionalnog razvoja Republike Hrvatske, postavljeni su čvrsti temelji za upravljanje razvojnim politikama koje obuhvaćaju sve razine lokalne i regionalne samouprave.

Regionalni razvoj predstavlja jedan od ključnih prioriteta Europske unije, što je vidljivo iz značajnih financijskih sredstava koja se izdvajaju za razvoj manje razvijenih područja unutar Europske unije. U skladu s time, Republika Hrvatska provodi politiku ravnomjernog regionalnog razvoja koja uključuje planiranje, provedbu i koordinaciju aktivnosti usmjerenih na jačanje konkurentnosti i razvojnog potencijala svih regija. Ministarstvo putem Uprave za regionalni razvoj provodi niz aktivnosti koje uključuju izradu strateških i operativnih dokumenata, te pripremu projekata koji koriste sredstva fondova Europske unije i drugih međunarodnih izvora financiranja. Ova politika, usmjerena na stvaranje preduvjeta za održivi gospodarski i društveni razvoj, temelji se na načelima partnerstva, solidarnosti i strateškog planiranja. Provođenjem programa za izgradnju i modernizaciju komunalne i socijalne infrastrukture, Fond za regionalni razvoj pomaže u stvaranju boljih životnih uvjeta u manje razvijenim područjima te potiče razvoj lokalnih zajednica. Uz to, zakonodavni okvir omogućuje povezivanje županija kroz razvojne sporazume koji usklađuju prioritete na državnoj i regionalnoj razini, te osiguravaju financiranje strateških projekata s izravnim učinkom na gospodarstvo.

Posebna pažnja posvećena je područjima s razvojnim posebnostima, kao što su otoci i brdsko-planinska područja, koja zbog svojih specifičnih obilježja zahtijevaju poseban pristup i dodatnu potporu. Zakonski okvir omogućuje ocjenjivanje i razvrstavanje jedinica lokalne i područne samouprave prema stupnju razvijenosti, čime se identificiraju područja koja zaostaju za nacionalnim prosjekom i kojima je potrebna dodatna podrška. Fond za regionalni razvoj stoga, ne samo da smanjuje regionalne nejednakosti, već aktivno pridonosi

izgradnji konkurentne i održive Hrvatske, u kojoj svi dijelovi zemlje imaju jednake šanse za napredak.

U nastavku će biti prikazani neki od primjera uspješne provedbe projekata koji su financirani iz EFRR-a:⁴¹

- **Razvoj Zračne luke Dubrovnik** - Ovaj projekt ima za cilj smanjenje prometne izoliranosti Dubrovnika i njegove regije u odnosu na ostatak Hrvatske i Europske unije. Poboljšanjem prometne povezanosti, projekt će potaknuti gospodarski rast, unaprijediti turistički sektor, modernizirati infrastrukturu te povećati razinu zaposlenosti. **Vrijednost ugovora:** 1.165.671.327,00 HRK; **Korisnik:** Zračna luka Dubrovnik d.o.o.; **Operativni program:** Konkurentnost i kohezija
- **Modernizacija Zoološkog vrta u Zagrebu** - Projekt ima za cilj povećati turistički i edukacijski potencijal Zoološkog vrta u Zagrebu te uspostaviti učinkovitiji sustav upravljanja i poslovanja ove ustanove. Provodi se u okviru Operativnog programa "Regionalna konkurentnost" i traje 24 mjeseca. **Vrijednost ugovora:** 37.853.343,04 HRK; **Korisnik:** Grad Zagreb; **Operativni program:** Regionalna konkurentnost
- **Razvoj turističke destinacije "Ceste zlatne niti"** - Ovaj projekt usmjeren je na razvoj integriranog turističkog pristupa destinaciji "Ceste zlatne niti" kroz obnovu i valorizaciju kulturne baštine, s ciljem poticanja gospodarskog rasta i stvaranja novih radnih mjesta. U sklopu projekta, izradit će se projektna dokumentacija za obnovu objekata kulturne baštine, uključujući Crkvu Sv. Mihaela Arhanđela, Rođenja Sv. Ivana Krstitelja, Sv. Martina biskupa, Pohođenja BDM i Gašparčev magacin, kao i za razvoj pratećih turističkih sadržaja, poput Centra za posjetitelje Slavonski Bečarac, Muzeja Cvelferije, Kina Mladost, Slavonske kuće, parkirališta i turističke signalizacije. **Vrijednost ugovora:** 1.582.875,00 HRK; **Korisnik:** Općina Drenovci; **Operativni program:** Konkurentnost i kohezija
- **Izgradnja nove infrastrukture Pristaništa i razvoj edukativnih sadržaja u Parku prirode Kopački rit** - Izgradnjom nove infrastrukture Pristaništa i razvojem dodatnih edukativnih sadržaja, projekt će omogućiti povećanje broja posjetitelja u Parku prirode Kopački rit. Nabavka novog elektrobroda za izlete i čamaca na solarni pogon pružit će posjetiteljima jedinstveno iskustvo u istraživanju bogate flore i faune

⁴¹ Intermedia projekt, Europski fond za regionalni razvoj – Primjeri projekata, <https://intermediaprojekt.hr/europski-fond-za-regionalni-razvoj-primjeri-projekata/> (posjećeno 20.7.2024.)

parka. **Vrijednost ugovora:** 11.014.407,14 HRK; **Korisnik:** Javna ustanova Park prirode Kopački rit; **Operativni program:** Konkurentnost i kohezija

- **Uređenje i dogradnja etnološkog centra u Baranji** - Projektom se planira uređenje i dogradnja postojećeg objekta u etnološki centar s ciljem stvaranja nove kulturno-turističke ponude koja će nadopuniti postojeće etno-enološke sadržaje. Prikazivanjem vrijednih etnoloških blaga Baranje u novom centru, projekt teži razvoju cjelogodišnjeg turizma. Dodatno, uređenjem vanjskog paviljona s pozornicom te sadnjom medonosnog bilja, projekt ima za cilj povećati broj posjetitelja i noćenja, ističući ruralne karakteristike, očuvane prirodne ljepote i multikulturalnost regije. **Vrijednost ugovora:** 8.865.304,65 HRK; **Korisnik:** Grad Beli Manastir; **Operativni program:** Regionalna konkurentnost.

Projektima izgradnje i modernizacije u različitim područjima Republike Hrvatske nastoji se poboljšati infrastrukturna povezanost, kulturna ponuda i turistički potencijal. Projekti uključuju razvoj zračne luke Dubrovnik za bolju povezanost i ekonomski rast, izgradnju Pelješkog mosta za unapređenje cestovne infrastrukture u južnoj Dalmaciji, te modernizaciju Zoološkog vrta u Zagrebu radi povećanja turističke i edukacijske vrijednosti. Ostali projekti obuhvaćaju razvoj Prezentacijsko-edukacijskog centra Tikveš za valorizaciju prirodne baštine, te povećanje turističkog i kulturnog potencijala kroz obnovu etnološkog centra u Baranji. Također, poboljšanja u Parku prirode Kopački rit uključuju izgradnju novih pristaništa i nabavu ekoloških plovila za unapređenje turističkog doživljaja. Svi ovi projekti usklađeni su s ciljevima regionalne konkurentnosti i kohezije Europske unije.

4.1. Opći ciljevi politike regionalnog razvoja RH

Politika regionalnog razvoja Republike Hrvatske usmjerena je na poticanje sveukupnog društveno-gospodarskog razvoja zemlje uz poštivanje načela održivosti. Njen ključni cilj je omogućiti uravnoteženi razvoj svih dijelova Hrvatske kako bi se poboljšala konkurentnost i iskoristili razvojni potencijali na lokalnoj i regionalnoj razini. Ova politika nastoji uskladiti lokalne i regionalne potrebe s prioritetima na nacionalnoj razini te ciljevima kohezijske politike Europske unije. Posebno se naglašava pružanje potpore manje razvijenim

područjima kako bi se optimizirao njihov razvoj i otklonili uzroci razvojnih problema. Politika je usmjerena na ravnomjeren i održiv razvoj regija, promicanje teritorijalne suradnje te na učinkovito korištenje sredstava iz strukturnih i investicijskih fondova EU.

Vladina strategija uključuje smanjenje značajnih socijalnih i ekonomskih razlika između regija, povećanje konkurentnosti gospodarstva u svim regijama te optimizaciju korištenja fondova EU. Regionalizacija nacionalnih politika i razvojnih programa će omogućiti veću odgovornost lokalnih i regionalnih jedinica za vlastiti razvoj, uz primjenu načela supsidijarnosti i partnerstva.

Planirano je preusmjeravanje ulaganja s lokalne infrastrukture prema jačanju regionalne konkurentnosti, uključujući poticanje malog i srednjeg poduzetništva, inovacija, te novo zapošljavanje kroz aktivne mjere i obrazovanje. Poboľšanjem javnih usluga u slabije razvijenim regijama nastojat će se privući više stanovnika i stvoriti uvjeti za razvoj, dok će se posebna pažnja posvetiti obnovi ratom stradalih područja i izgradnji socijalne infrastrukture. U okviru pomorske politike, naglasak će biti na modernizaciji lučkih kapaciteta, razvoju nautičkog turizma i zaštiti Jadranskog mora. Kroz jačanje pomorskih djelatnosti i sigurnosti plovidbe, planira se unaprijediti ribarstvo i obalni turizam. Konačno, Vlada će unaprijediti upravljanje i institucionalne kapacitete za korištenje fondova Europske unije, decentralizirati upravljanje operativnim programima na regionalnu razinu i osigurati učinkovitu apsorpciju sredstava. U planiranje i provedbu razvojnih programa uključit će se regionalni i lokalni akteri te nacionalne manjine, s ciljem ravnomjernog razvoja temeljenog na EU fondovima.

Vlada je 2018. godine započela rad na Nacionalnoj razvojnoj strategiji do 2030. godine, koja prvi put pruža sveobuhvatan okvir za dugoročni razvoj Hrvatske. Ovaj strateški dokument usmjeren je na unapređenje gospodarstva i društva, utemeljen na konkurentskim prednostima Hrvatske te prepoznatim izazovima na globalnoj, europskoj i nacionalnoj razini. Ključni elementi Strategije uključuju viziju Hrvatske 2030. godine, strateške smjerove razvoja i ciljeve koje treba postići. Poseban naglasak stavljamo na ravnomjeren regionalni razvoj koji je jedan od četiri razvojna smjera, a njegovi glavni strateški ciljevi su: jačanje regionalne konkurentnosti te razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima.⁴² Ravnomjeren regionalni razvoj ključan je za održivi rast, demografski

⁴² Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine, Razvojni smjer 4. Ravnomjeren regionalni razvoj, <https://hrvatska2030.hr/rs4/> (posjećeno 5.9.2024.)

oporavak i smanjenje socijalnih nejednakosti. Manje razvijena područja Hrvatske suočavaju se s istim izazovima kao i ostatak zemlje, ali s jačim posljedicama na ekonomske i socijalne ishode. Regionalne strategije pomoći će ravnomjernijem razvoju, poticanju posebnih područja poput otoka i brdsko-planinskih regija, te jačanju uloge gradova u razvoju urbanih sredina.

4.2. Strategija regionalnog razvoja RH za razdoblje do kraja 2020.

Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do kraja 2020. godine (trenutno važeća strategija) rezultat je opsežnog konzultacijskog procesa koji je obuhvatio razdoblje 2015. i 2016. godine. Nastala je kroz intenzivnu suradnju s ključnim dionicima na regionalnoj i lokalnoj razini, uključujući regionalna partnerska vijeća Kontinentalne i Jadranske Hrvatske. Tijekom ovog procesa provedeni su brojni intervjui s predstavnicima ministarstava i javnih poduzeća te tematski radni sastanci s relevantnim akterima. Cilj ovih konzultacija bio je ne samo izrada strategije, već i aktivno uključivanje dionika u njenu kasniju provedbu, stvarajući osjećaj vlasništva i odgovornosti za realizaciju. Prilikom identificiranja regionalnih razvojnih potreba, posebna pažnja posvećena je stavovima i mišljenjima lokalnih i regionalnih dionika. To uključuje i njihov svakodnevni doživljaj razvojnih problema i potrebe, kako kao stručnjaka tako i kao građana. Nalazi sa regionalnih i lokalnih konzultacija također su razmotreni na nacionalnoj razini kako bi se osigurala objektivnost i smanjila subjektivnost u pristupu.

Temeljno načelo pri oblikovanju Strategije bilo je postizanje usklađenosti s ciljevima i prioritetima nacionalnih razvojnih dokumenata, s ciljem doprinosa ostvarivanju ukupnih razvojnih ciljeva Republike Hrvatske. Strategija je usmjerena na tri ključna strateška cilja:⁴³

1. Povećanje kvalitete života kroz održivi teritorijalni razvoj - Obuhvaća jačanje regionalnih i lokalnih kapaciteta, unapređenje znanja i vještina kako bi se poboljšala

⁴³ Republika Hrvatska – Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do kraja 2020. godine, <https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages/O%20ministarstvu/Regionalni%20razvoj/razvojne%20strategije/Strategija%20regionalnog%20razvoja%20Republike%20Hrvatske%20za%20razdoblje%20do%20kraja%202020.HS.pdf> (preuzeto 20.7.2024.), str. 107-109.

kvaliteta života, te razvoj lokalne i regionalne infrastrukture. Također, naglasak je na nastavku provođenja politika usmjerenih na razvoj potpomognutih područja i regija s posebnim razvojnim karakteristikama.

2. Povećanje konkurentnosti regionalnog gospodarstva i zaposlenosti - Ovaj cilj uključuje poboljšanje gospodarske infrastrukture, stvaranje poticajnog poslovnog okruženja te jačanje ljudskih resursa putem obrazovanja usklađenog s potrebama gospodarstva na regionalnoj i lokalnoj razini.
3. Sustavno upravljanje regionalnim razvojem - Ovaj cilj fokusira se na uspostavljanje adekvatnog institucionalnog okvira za upravljanje razvojnim politikama, usklađivanje javnih politika na svim razinama te jačanje administrativnih i financijskih kapaciteta lokalnih i regionalnih dionika.

Nadalje, na Slici 1. prikazani su razvojni ciljevi i prioriteti Strategije regionalnoga razvoja Republike Hrvatske.

STRATEGIJA REGIONALNOG RAZVOJA REPUBLIKE HRVATSKE CILJEVI I PRIORITETI			
SC 1: POVEĆANA KVALITETA ŽIVLJENJA POTICANJEM ODRŽIVOG TERITORIJALNOG RAZVOJA	P1.1: Regionalno ujednačena KVALITETA ŽIVOTA	P1.2: Razvijena lokalna i regionalna (komunalna) INFRASTRUKTURA	P1.3: Podržan razvoj svih PODRUČJA Hrvatske
SC 2: POVEĆANA KONKURENTNOST REGIONALNOG GOSPODARSTVA I ZAPOSLENOSTI	P2.1: Razvijena regionalna i lokalna GOSPODRASKA INFRASTRUKTURA	P2.2: Unaprijeđeno regionalno i lokalno POSLOVNO OKRUŽENJE	P2.3: Unaprijeđeni LIUDSKI POTENCIJALI za regionalno i lokalno gospodarstvo
SC 3: SUSTAVNO UPRAVLJANJE REGIONALNIM RAZVOJEM	P3.1: Učinkovito regionalno razvojno upravljanje (supsidijarnost) - VERTIKALNA KOORINACIJA	P3.2: Djelotvorna međusektorska i participativna RAZVOJNA SURADNJA - HORIZONTALNA KOORINACIJA	P3.3: Ojačani ADMINISTRATIVNI KAPACITETI za lokalni i regionalni razvoj
<i>OPĆI CILJ: "Cilj politike regionalnog razvoja je pridonijeti društveno-gospodarskom razvoju Republike Hrvatske, u skladu s načelima održivog razvoja, stvaranjem uvjeta koji će svim dijelovima zemlje omogućavati jačanje konkurentnosti i realizaciju vlastitih razvojnih potencijala" (ZRR RH, 2014.)</i>	PROSTOR I OKRUŽENJE	INFRASTRUKTURA	LIUDI

Slika 1. Razvojni ciljevi i prioritete Strategije regionalnog razvoja Republike Hrvatske

Izvor: Republika Hrvatska – Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do kraja 2020. godine, <https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages/O%20ministarstvu/Regionalni%20razvoj/razvojne%20strategije/Strategija%20regionalnog%20razvoja%20Republike%20Hrvatske%20za%20razdoblje%20do%20kraja%202020. HS.pdf> (preuzeto 20.7.2024.), str. 158.

Strategija je prošla postupak strateške procjene utjecaja na okoliš, uključujući evaluaciju prihvatljivosti za ekološku mrežu, a preporuke proizašle iz ovog procesa integrirane su u mjere Strategije. Osim toga, provedeno je prethodno vrednovanje koje je otvorilo usklađenost Strategije sa svrhom i ciljevima, kao i njen kvalitetan pristup u strateškom planiranju. Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije (MRRFEU) odgovorno je za izradu Strategije, a prvi dokument u nizu donesen je 2010. godine za razdoblje 2011.-2013. godine. Novi plan, namijenjen razdoblju do 2020. godine, usmjeren je na smanjenje regionalnih razlika i jačanje razvojnog potencijala slabije

razvijenih područja. Strategija uključuje analizu trenutnog stanja, SWOT analizu, nove koncepcije za regionalni razvoj, strateške ciljeve i provedbene mehanizme. Također, predviđa usklađivanje s ključnim razvojnim dokumentima Europske unije i nacionalnim strateškim dokumentima. Osim toga, potrebno je izraditi strateške dokumente za razinu županija i integrirane teritorijalne strategije za specifična područja. Instrumenti provedbe Strategije uključuju financijski plan, akcijski plan, izvještaje o provedbi, te izvore financijskih sredstava. Strategija sadrži tri strateška cilja i devet razvojnih prioriteta s pripadajućim mjerama, koje se odnose na rješavanje razvojnih problema i iskorištavanje razvojnih potencijala.

Proces izrade Strategije bio je ključan za njezinu uspješnu provedbu, jer je uključivao sve relevantne dionike i osigurao njihovu aktivnu uključenost u pripremu i provedbu. Koordinacija i upravljanje provedbom će zahtijevati značajne kapacitete i resurse, kako bi se omogućilo uspješno ostvarenje ciljeva Strategije i unaprijedila kvaliteta života u svim regijama Republike Hrvatske.

4.2.1. Institucionalni okvir i upravljanje politikom regionalnog razvoja

Republika Hrvatska uspostavila je jasan institucionalni okvir za upravljanje fondovima Europske unije, s ciljem učinkovitog korištenja sredstava iz različitih EU fondova i osiguravanja skladne primjene kohezijske politike. Ovaj okvir definiran je zakonodavnim aktima i uredbama koje usklađuju nacionalne procese s europskim regulativama, osiguravajući integriran pristup regionalnom razvoju i teritorijalnim ulaganjima.

Zakon o institucionalnom okviru za korištenje fondova Europske unije stupio je na snagu 4. studenog 2021. godine.⁴⁴ Ovim zakonom uspostavljen je detaljan institucionalni okvir za upravljanje EU fondovima za razdoblje 2021. – 2027. Ovaj okvir obuhvaća Koordinacijsko tijelo, programska tijela i ostale ključne entitete uključene u sustav

⁴⁴ EU fondovi, Institucionalni okvir za korištenje fondova Europske unije u Republici Hrvatskoj, <https://eufondovi.gov.hr/eu-fondovi/institucionalni-okvir-za-koristenje-fondova-europske-unije-u-republici-hrvatskoj/> (posjećeno 20.7.2024.)

upravljanja i kontrole EU fondova. Zakon također predviđa mjere za jačanje kapaciteta tih tijela te korisnika i partnera uključenih u projekte financirane iz EU fondova.

Osim ovog zakona, relevantna Uredba o tijelima u sustavu upravljanja i kontrole stupila je na snagu 27. kolovoza 2022. godine.⁴⁵ Ova uredba precizira provedbu Uredbe (EU) 2021/1060 Europskog parlamenta i Vijeća, koja utvrđuje zajedničke odredbe za različite fondove uključene u kohezijsku politiku. Uredba definira posebna tijela nadležna za provedbu programa u području konkurentnosti i kohezije, razrađujući njihovu međusobnu suradnju, funkcije i odgovornosti.

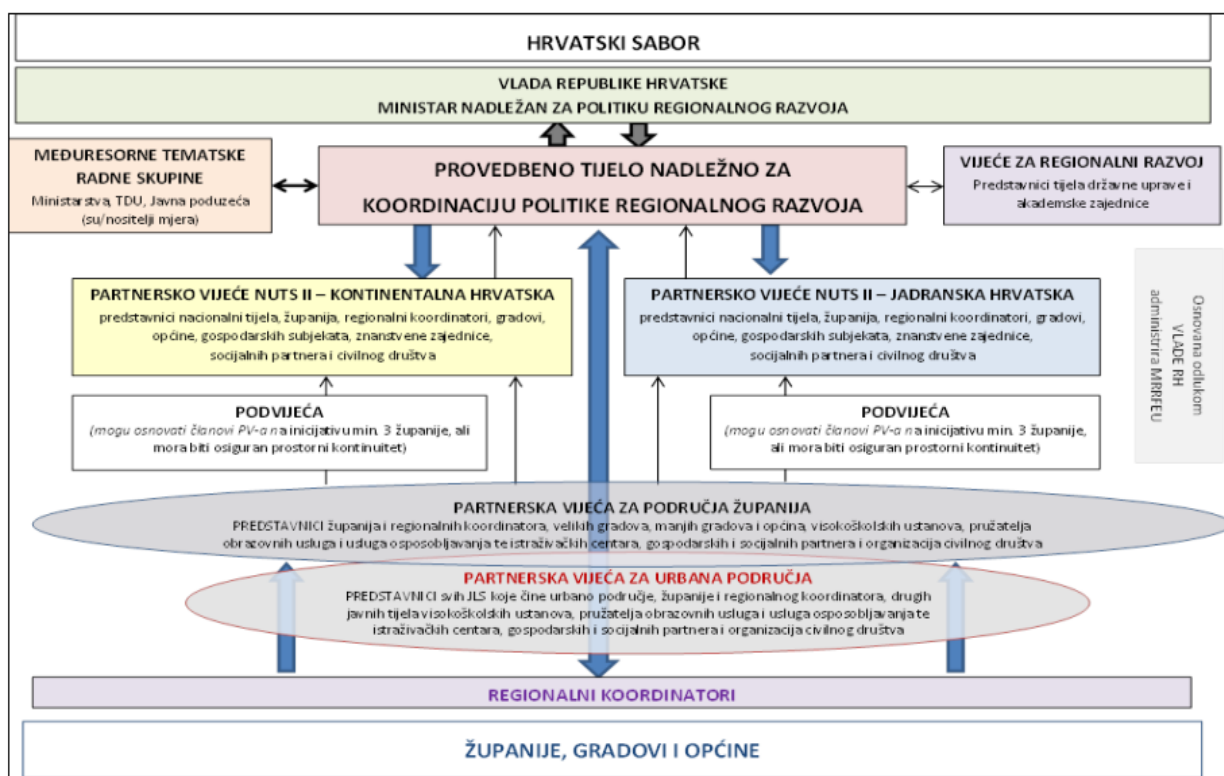
Za provedbu programa iz područja teritorijalnih ulaganja i pravedne tranzicije, donesena je Uredba o tijelima u sustavu upravljanja i kontrole za financijsko razdoblje 2021. – 2027., objavljena u Narodnim novinama. Ova uredba nadopunjuje i razrađuje prethodne odredbe, osiguravajući usklađenost s Uredbom (EU) 2021/1060, kao i s Uredbom (EU) 2021/1056 koja se odnosi na Fond za pravednu tranziciju.⁴⁶ Razrađuju se ulogu i odgovornosti tijela zaduženih za provedbu ovih programa, što uključuje detaljno definiranje njihovih funkcija i međusobnih odnosa.

Zakonom se također regulira uloga Koordinacijskog tijela, koje ima ključnu ulogu u upravljanju i nadzoru fondova Europske unije. Uredba o funkcijama, zadaćama i odgovornosti Koordinacijskog tijela, koju je izradilo Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, definira specifične zadaće i odgovornosti ovog tijela za financijsko razdoblje od 2021. do 2027. godine. Postupak izrade i usvajanja ove uredbe uključivao je e-savjetovanje, što je omogućilo široku raspravu i prilagodbu prijedloga u skladu s potrebama korisnika i partnera.

Institucionalna struktura Strategije regionalnog razvoja Republike Hrvatske prikazana je na Slici 2.

⁴⁵ EU fondovi, Institucionalni okvir za korištenje fondova Europske unije u Republici Hrvatskoj, <https://eufondovi.gov.hr/eu-fondovi/institucionalni-okvir-za-koristenje-fondova-europske-unije-u-republici-hrvatskoj/> (posjećeno 20.7.2024.)

⁴⁶ Ibidem.

Slika 2. Institucionalna struktura Strategije regionalnog razvoja Republike Hrvatske

Izvor: Republika Hrvatska – Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do kraja 2020. godine, https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages/O%20ministarstvu/Regionalni%20razvoj/razvojne%20strategije/Strategija%20regionalnog%20razvoja%20Republike%20Hrvatske%20za%20razdoblje%20do%20kraja%202020._HS.pdf (preuzeto 20.7.2024.), str. 150.

Zakon o regionalnom razvoju, zajedno sa Zakonom o potpomognutim područjima i Zakonom o brdsko-planinskim područjima, čini pravni okvir za regionalnu politiku u Hrvatskoj. Ovi zakoni usklađuju nacionalnu politiku regionalnog razvoja s načelima EU kohezijske politike. Oni postavljaju okvir za strateško planiranje, institucionalno upravljanje, ocjenjivanje i razvrstavanje jedinica lokalne i područne samouprave te poticanje regionalne konkurentnosti. Nacionalna razvojna strategija do 2030. godine služi kao sveobuhvatan vodič za provedbu ovih zakona i usklađivanje s europskim standardima.

Prema novim regulativama i kartama regionalnih potpora, Republika Hrvatska sastoji se od četiri NUTS 2 regije: Panonska Hrvatska, Sjeverna Hrvatska, Jadranska Hrvatska i Grad Zagreb. Ova nova podjela ima za cilj omogućiti povoljnije uvjete za dodjelu regionalnih potpora i bolje korištenje sredstava kohezijske politike. Kartom regionalnih

potpora utvrđene su stope sufinanciranja investicija, koje su povećane u odnosu na prethodni period, što pozitivno utječe na privlačenje investicija i smanjenje nezaposlenosti.

U konačnici, institucionalni okvir za regionalni razvoj Republike Hrvatske usmjeren je na stvaranje učinkovitog sustava upravljanja fondovima Europske unije, osiguranje strateške usklađenosti i poticanje ravnotežnog razvoja svih regija u zemlji. Ova sveobuhvatna struktura omogućava bolju koordinaciju i provedbu regionalnih politika te podržava ciljeve održivog i uravnoteženog razvoja na nacionalnoj i europskoj razini.

4.2.2. Izazovi efikasnog provođenja politike regionalnog razvoja

Vođenje politike regionalnog razvoja u Republici Hrvatskoj suočava se s brojnim izazovima. Za početak, potrebno je pojasniti osnovne pojmove koji čine temelje ove politike. Regija se definira kao određeno geografsko područje unutar nacionalnih granica, koje se može odrediti administrativnim granicama ili posebnim gospodarskim i socijalnim karakteristikama koje je razlikuju od drugih područja.⁴⁷ Regionalni razvoj odnosi se na pokretanje ekonomskih aktivnosti i korištenje resursa unutar regije kako bi se postigao održivi razvoj i željeni gospodarski rezultati, u skladu s očekivanjima lokalnih poduzetnika, građana i posjetitelja. Politika regionalnog razvoja obuhvaća široki skup ciljeva, prioriteta, mjera i aktivnosti usmjerenih na poticanje dugoročnog gospodarskog rasta i smanjenje razlika među regijama. Povijest politike regionalnog razvoja pokazuje da su prošli pristupi, koji su se oslanjali na velike infrastrukturne projekte i privlačenje izravnih ulaganja, često bili nedovoljno učinkoviti u smanjivanju regionalnih razlika ili u nadoknađivanju zaostajanja određenih regija, unatoč velikim javnim sredstvima uložnim u te projekte.

Novi pristup regionalnom razvoju fokusira se na efikasnije korištenje javnih resursa te uključuje strategije koje nadmašuju prethodne modele. Ključne karakteristike ovog pristupa su:

⁴⁷ Jurlina Alibegović, D. (2014). Izazovi efikasnog vođenja regionalne politike u Hrvatskoj. Političke analize 5, br. 17, str. 30.

- razvijanje strateškog koncepta ili strategije koja pokriva širok spektar čimbenika koji utječu na uspjeh lokalnih poduzeća;
- naglasak na prepoznavanju prilika umjesto samo na prepoznavanju nedostataka;
- partnerski pristup koji uključuje nacionalne, regionalne i lokalne vlasti, kao i sve relevantne interesne skupine, s manje naglašenom ulogom državne razine.⁴⁸

Regionalni razvoj ne može se promatrati zasebno, već u kontekstu povezanih područja poput ruralnog razvoja, urbane politike i upravljanje na više razina. Također, važnu ulogu igraju regionalne inovacije, koje postaju sve važnije u oblikovanju regionalne politike.

Osnovni cilj politike Europske unije je smanjenje razvojnih nejednakosti među bogatijim i siromašnijim regijama, s ciljem povećanja životnog standarda i kvalitete života te osiguravanja gospodarske i društvene kohezije unutar država članica. U Republici Hrvatskoj, međutim, regionalnu politiku karakteriziraju naslijeđeni problemi poput tranzicije, ratnih posljedica i odnosa između središnje i lokalne vlasti, što je rezultiralo neujednačenim razvojem. Dosadašnja regionalna politika u Republici Hrvatskoj nije bila učinkovita u postizanju svojih ciljeva, što je dovelo do značajnih napora u usklađivanju nacionalne politike s europskim standardima. Trenutni ciljevi politike regionalnog razvoja u Republici Hrvatskoj uključuju jačanje konkurentnosti svih regija, stvaranje povoljnijih uvjeta za razvoj, smanjenje prostorne neujednačenosti u nezaposlenosti i poticanje industrijskog restrukturiranja. Za učinkovitu regionalnu politiku potrebno je optimizirati razvojne potencijale svih regija, osigurati transparentne uvjete za podršku manje razvijenim područjima i razviti zakonodavni okvir koji zadovoljava zahtjeve kohezijske politike EU. Ključni izazov leži u oblikovanju zakonodavnog okvira i strategije koja će omogućiti ravnotežan razvoj svih regija. Također, potrebno je osigurati da se nacionalni i europski resursi koriste što je moguće efikasnije.

Regionalna politika u Republici Hrvatskoj mora se prilagoditi kako bi se nosila s ograničenim fiskalnim kapacitetima lokalnih jedinica i državnim budžetom. Efikasno iskorištavanje sredstava iz strukturnih fondova EU-a od presudne je važnosti, a uspješno sudjelovanje u ovom procesu zahtijeva dobro formulirane projekte koji će zadovoljiti razvojne prioritete. Obrazovanje i kontinuirano učenje, posebno u javnoj administraciji,

⁴⁸ Jurlina Alibegović, D. (2014). Izazovi efikasnog vođenja regionalne politike u Hrvatskoj. *Političke analize* 5, br. 17, str. 31.

ključni su za maksimalno iskorištavanje europskih sredstava i provedbu uspješnih regionalnih projekata. Efikasna politika regionalnog razvoja u Republici Hrvatskoj treba omogućiti sve regije da doprinesu održivom i konkurentnom gospodarstvu kroz optimizaciju svojih razvojnih potencijala i pružanje dodatne podrške područjima koja zaostaju u razvoju. To zahtijeva koordinaciju između nacionalne i europske razine, kao i prilagodbu postojećih politika i strategija kako bi se postigli dugoročni ciljevi razvoja.

5. Regionalni razvoj Ličko-senjske županije kroz EU fondove

Prema zakonu o regionalnom razvoju Republike Hrvatske (ZRRRH), „opći cilj politike regionalnog razvoja je pridonijeti društveno-gospodarskom razvoju Republike Hrvatske, u skladu s načelima održivog razvoja, stvaranjem uvjeta koji će svim dijelovima zemlje omogućavati jačanje konkurentnosti i realizaciju vlastitih razvojnih potencijala“.⁴⁹ Kako bi se ostvario ovaj cilj, politika regionalnog razvoja fokusirana je na usklađivanje lokalnih i regionalnih razvojnih potreba s nacionalnim prioritetima i ciljevima kohezijske politike Europske unije. Nastoji se istodobno pružiti podrška i slabije razvijenim područjima kako bi se povećao optimalno razvojni potencijali uklanjanjem uzroka razvojnih problema.

Ličko-senjska županija, jedna od ruralnijih i gospodarski manje razvijenih županija u Republici Hrvatskoj, stoga se suočava s mnogobrojnim izazovima regionalnog razvoja. No, EU članstvom otvorila se mogućnost financiranja i realizacije brojnih projekata iz raznih područja djelovanja koja su doprinijela razvoju županije. EU fondovi kao krovno rješenje omogućuju da se županija dodatno razvije na ekonomskom i društvenom planu, kao i na polju infrastrukture, osnaživanju poduzetništva, zaštiti okoliša te u području školstva i zapošljavanja. Ličko-senjska županija putem Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR), Kohezijskog fonda i Europskog socijalnog fonda (ESF) raspolaže sredstvima u sklopu raznih programskih rješenja i inicijativa. Primjerice, EFRR sufinancira projekte koji jačaju ekonomsku i socijalnu koheziju unutar Europske unije, što se manifestira kroz ulaganja u infrastrukturu, istraživanja i inovacije te potporu malim i srednjim poduzetnicima. Kroz Kohezijski fond, naglasak je na velikim infrastrukturnim projektima u sektoru prometa i zaštite okoliša, dok Europski socijalni fond (ESF) financira projekte koji se bave poboljšanjem zapošljivosti, socijalne uključenosti i obrazovanja.⁵⁰

Osim toga, značajna sredstva iz EU fondova usmjerena su na projekte zaštite okoliša i održivog razvoja. To uključuje sanaciju odlagališta otpada, projekte energetske

⁴⁹ Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske, 2019. godina, <https://www.zakon.hr/z/239/Zakon-o-regionalnom-razvoju-Republike-Hrvatske> (preuzeto 4.8.2024.)

⁵⁰ Bachtler, J., Mendez, C., Wislade, F. Cohesion policy in the European Union: The fundamentals of EU cohesion policy. *Journal of Common Market Studies* 51, br. 6 (2013): 1077-1093.

učinkovitosti te zaštitu prirodnih resursa, čime se doprinosi očuvanju okoliša te poboljšanju kvalitete života stanovnika županije.

Jedan od najvažnijih projekata sufinanciranih iz EU fondova u Ličko-senjskoj županiji je obnova i modernizacija prometne infrastrukture, koja podrazumijeva izgradnju i rekonstrukciju cesta, željezničkih pruga i luka (primjer: lučka infrastruktura Rab-Senj). S jedne strane, ovi projekti poboljšavaju povezanost unutar županije, dok s druge strane omogućuju povezanost Ličko-senjske županije s ostatkom Hrvatske, kao i susjednim državama. To je ključno za promicanje ekonomskih aktivnosti i privlačenje investicija. Osim toga, europski fondovi sufinanciraju projekte unapređenja turizma, budući da je to jedan od najvećih gospodarskih potencijala Ličko-senjske županije. Ulaganje u promociju prirodnih i kulturnih resursa, razvoj novih turističkih destinacija i poboljšanje turističke infrastrukture povećalo je broj posjetitelja i produžilo turističku sezonu.

5.1. EU fondovi kao motor regionalnog razvoja Ličko-senjske županije

Ključ održivog i uravnoteženog razvoja regionalne politike svake zemlje mora biti implementiran u strateškim dokumentima. Europski fondovi predstavljaju ključan izvor financiranja za razvojne projekte diljem Europske unije, uključujući i Republiku Hrvatsku. Cilj ovih fondova je smanjiti gospodarske i društvene razlike među regijama te potaknuti održivi razvoj i konkurentnost. U kontekstu Ličko-senjske županije, EU fondovi igraju značajnu ulogu u poticanju gospodarskog rasta, modernizaciji infrastrukture, poboljšanju kvalitete života te očuvanju prirodne i kulturne baštine.

Ličko-senjska županija, kao jedna od manje razvijenih županija u Republici Hrvatskoj, koristi EU fondove za niz različitih projekata koji imaju za cilj unaprijediti gospodarske i društvene uvjete u regiji. Kroz različite programe financiranja, županija dobiva sredstva za projekte koji doprinose ekonomskom razvoju, infrastrukturnom razvoju, turizmu, poljoprivredi i ruralnom razvoju te zaštiti okoliša i održivom razvoju. EU fondovi podržavaju razvoj poduzetništva, otvaranje novih radnih mjesta, kao i razvoj malih i srednjih poduzeća. Projekti često uključuju potporu za inovacije, tehnološki razvoj i modernizaciju

poslovanja. Investiranje u prometnu infrastrukturu, vodovod i kanalizaciju, energetske projekte te digitalnu infrastrukturu pomažu u poboljšanju životnih uvjeta i privlačenju investitora.⁵¹

S obzirom na prirodne ljepote i kulturnu baštinu Ličko-senjske županije, turizam je ključna gospodarska grana. EU fondovi financiraju projekte obnove kulturnih spomenika, izgradnju turističke infrastrukture te promociju regije kao turističke destinacije. Podrška razvoju poljoprivrede, poboljšanju uvjeta za ruralno stanovništvo te promicanju održivog razvoja poljoprivrednih gospodarstava također je značajna.

Razvojna agencija Ličko-senjske županije (LIRA) igra ključnu ulogu u korištenju EU fondova i poticanju regionalnog razvoja. LIRA je osnovana s ciljem pružanja potpore lokalnim samoupravama, poduzetnicima i ostalim dionicima u pripremi i provedbi projekata financiranih iz EU fondova. Njihova stručnost i iskustvo omogućuju učinkovito korištenje dostupnih sredstava te realizaciju projekata koji doprinose održivom razvoju županije.

LIRA, kao takva pruža širok spektar usluga, od kojih se ističu:

- Priprema projektnih prijedloga - LIRA pomaže u izradi kvalitetnih projektnih prijedloga koji zadovoljavaju sve zahtjeve EU fondova. Ova podrška je ključna za uspješno dobivanje sredstava.
- Edukacija i savjetovanje - Agencija organizira edukacije i radionice za lokalne poduzetnike, poljoprivrednike, predstavnike javnih institucija i ostale zainteresirane strane. Cilj ovih edukacija je povećati njihovu sposobnost za pripremu i provedbu projekata.
- Provedba projekata - LIRA nudi podršku tijekom cijelog procesa provedbe projekata, od administrativnih poslova do praćenja napretka i izvještavanja. Ova podrška osigurava da se projekti provode učinkovito i u skladu s propisima.
- Promocija i umrežavanje - Agencija aktivno promovira mogućnosti financiranja iz EU fondova i pomaže u povezivanju lokalnih dionika s potencijalnim partnerima, kako unutar Hrvatske tako i u inozemstvu.

⁵¹ Kovačić, M. *Uloga EU fondova u razvoju poduzetništva i infrastrukture u Hrvatskoj*, Završni rad, Sveučilište u Rijeci, 2023., str. 12.

Kroz svoje aktivnosti, LIRA je značajno doprinijela brojnim uspješnim projektima koji su unaprijedili gospodarski i društveni razvoj Ličko-senjske županije.

Projekti koji se financiraju iz EU fondova često uključuju mjere za očuvanje prirodnih resursa, smanjenje zagađenja i prilagodbu klimatskim promjenama. Vrste projekata koji su „motor“ razvoja Ličko-senjske županije su: infrastrukturni, turistički, poljoprivredni te projekti zaštite okoliša.

Infrastrukturni projekti obuhvaćaju unapređenje prometne povezanosti unutar županije, kao i povezivanje županije s ostatkom Republike Hrvatske i inozemstvom. Izgradnja i modernizacija prometnica, mostova, željeznica te poboljšanje javnog prijevoza ključni su za povezivanje regije i olakšavanje pristupa tržištima.⁵² S druge strane, turistički projekti obuhvaćaju obnovu kulturnih spomenika, izgradnju turističke infrastrukture poput hotela, kampova i informacijskih centara, te promociju prirodnih ljepota kao što su Nacionalni park Plitvička jezera i Park prirode Velebit. Razvoj turizma ne samo da privlači turiste, već i stvara nova radna mjesta te potiče lokalno gospodarstvo.

Poljoprivredni projekti financirani iz EU fondova uključuju modernizaciju poljoprivredne opreme, edukaciju poljoprivrednika te promociju ekološke poljoprivrede. Ovi projekti doprinose povećanju konkurentnosti lokalnih poljoprivrednika i održivom razvoju ruralnih područja.⁵³ Projekti koji se fokusiraju na zaštitu okoliša i održivi razvoj obuhvaćaju izgradnju postrojenja za pročišćavanje otpadnih voda, inicijative za povećanje energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora energije, te očuvanje prirodnih staništa. Ovi projekti pomažu u očuvanju prirodne baštine Ličko-senjske županije i prilagodbi klimatskim promjenama.

U nastavku rada detaljnije su analizirani projekti koji su značajno doprinijeli razvoju regije, a sve zahvaljujući financiranju iz EU fondova.

⁵² Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture Republike Hrvatske, Strategija prometnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje od 2017. do 2030. godine, 2017., str. 27, https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Strategije/MMPI%202017-2030%20STRAT%20PROM%20RZV%20RH%2025-8_17.pdf.

⁵³ Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, Europski poljoprivredni fondovi, <https://razvoj.gov.hr/eu-fondovi/fondovi/ipa-program/ipa-v/europski-poljoprivredni-fondovi/292>.

5.1.1. Primjeri uspješnih projekata u Ličko-senjskoj Županiji

Ličko-senjska županija je tijekom 2023. godine ostvarila značajne uspjehe u pripremi i provedbi različitih projekata koji doprinose razvoju regije. U razdoblju od 1. siječnja do 31. prosinca 2023. godine, Odsjek za pripremu i provedbu programa i projekata pripremio je ukupno 36 projekata ukupne vrijednosti 39.078.125,55 eura, od čega bespovratna sredstva iznose 31.808.846,54 eura. Od ukupnog broja prijavljenih projekata, do kraja 2023. godine odobreno je 11 projekata u iznosu od 7.008.125,01 eura.⁵⁴

U okviru pripreme i provedbe projekata, Ličko-senjska županija je uspjela osigurati sredstva iz različitih programa, uključujući Nacionalni plan oporavka i otpornosti (NPOO) te Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014.-2020. Priprema projekata uključivala je detaljno planiranje, koordinaciju s relevantnim institucijama i osiguravanje potrebnih sredstava za realizaciju ključnih inicijativa.

Važnost ovih projekata očituje se kroz njihov doprinos održivom razvoju, poboljšanju infrastrukture, unapređenju socijalnih usluga, obrazovanju i ekološkoj održivosti. Osim što povećavaju kvalitetu života lokalnog stanovništva, projekti privlače investicije i stvaraju nova radna mjesta, čime se jača ekonomski potencijal regije.

Nadalje, uspješna provedba ovih projekata pokazuje sposobnost Ličko-senjske županije da učinkovito koristi sredstva iz nacionalnih i europskih fondova, što je ključno za daljnji razvoj i rast regije. U Tablici 4. prikazani su značajni projekti iz 2023. i 2024. godine, sa svojim opisima i vrijednostima. Navedeni projekti ilustriraju raznovrsnost i važnost inicijativa za lokalnu zajednicu.

Tablica 4. Značajni projekti provedeni na području Ličko-senjske županije u 2023./2024. godini

Naziv projekta	Program	Poziv	Ukupna vrijednost projekata	Bespovratna sredstva
Trajektno pristanište nova rampa unutar	Operativni program Konkurentnost i	Drugi poziv za sufinanciranje		

⁵⁴ Javna ustanova: Razvojna agencija Ličko-senjske županije - LIRA. *Izveštaj o radu za 2023. godinu*. Gospić, 2024., str. 7.

lučkog područja LU Senj u uvali Stinica	kohezija 2014.-2020.	unapređenja lučke infrastrukture u funkciji obalnog linijskog prometa	2.510.832,30 €	2.510.832,30 €
PriLIKa za razvoj	Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014.-2020.	Tehnička pomoć OPKK 2014.-2020. za nastavak aktivnosti regionalnih koordinatora	1.144.855,11 €	973.126,84 €
Energetska obnova Osnovne škole Perušić	Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014.-2020.	Energetska obnova i korištenje obnovljivih izvora energije u zgradama javnog sektora	961.384,98 €	580.933,75 €
Fotonaponska elektrana Osnovne škole Zrinskih i Frankopana Otočac	Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost	Javni poziv za poticanje obnovljivih izvora energije EnU 1/22	53.193,31 €	40.563,81 €
Izgradnja građevine javne namjene, društvena namjena-zdravstvena i garaža za potrebe bolnice	NACIONALNI PLAN OPORAVKA I OTPORNOSTI 2021. – 2026.	Poziv za dodjelu bespovratnih sredstava: “Priprema projektno-tehničke dokumentacije za projekte u području digitalne transformacije i zelene tranzicije“, Nacionalni plan	273.581,52 €	246.223,37 €

		oporavka i otpornosti 2021.-2026., Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije		
--	--	--	--	--

Izrada projektno-tehničke dokumentacije za energetska obnovu i rekonstrukciju – dogradnju zgrade Osnovne škole Zrinskih i Frankopana Otočac	NACIONALNI PLAN OPORAVKA I OTPORNOSTI 2021. – 2026.	Poziv za dodjelu bespovratnih sredstava: “Priprema projektno-tehničke dokumentacije za projekte u području digitalne transformacije i zelene tranzicije“, Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021.-2026., Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije	119.514,82 €	107.563,33 €.
** Razvojni centar Ličko-senjske županije – 2017.	Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta sa Središnjom agencijom za	//	2.521.543,77€	2.469.824,2€

	financiranje i ugovaranje programa i projekata Europske unije			
--	---	--	--	--

Izvor: Javna ustanova Razvojna agencija Ličko-senjske županije - LIRA, Izvještaj o radu za 2023. godinu, Gospić, 2024.

Tablica 4. pruža pregled najznačajnijih projekata realiziranih u 2023./24. godini, uključujući ključne informacije o svakom projektu, što dodatno ilustrira uspješnost i predanost Ličko-senjske županije u ostvarivanju ciljeva razvoja i unapređenja kvalitete života za svoje građane. Među navedenima, posebno valja istaknuti projekt Razvojni centar Ličko-senjske županije, koji ima veliki značaj u razvoju svih ostalih projekata koji su navedeni u periodu od 2023./2024. godine.

U nastavku slijede opisi projekata koji su ostvareni u Ličko-senjskoj županiji tijekom 2023./2024. (2017.*) godine.

Projekt „Trajektno pristanište nova rampa unutar lučkog područja LU Senj u uvali Stinica“ fokusira se na značajno poboljšanje lučke infrastrukture u uvali Stinica, što je ključno za efikasnije i sigurnije pristajanje trajekata. Izgradnja nove rampe unutar lučkog područja LU Senj omogućit će bolju povezanost otoka s kopnom, čime će se poboljšati prometna infrastruktura i omogućiti brži i sigurniji prijelaz putnika i tereta. Povećana sigurnost i efikasnost lučke infrastrukture pozitivno će utjecati na lokalnu ekonomiju i turizam, pružajući bolju povezanost za stanovnike i posjetitelje. Ovaj projekt će također smanjiti gužve i čekanja, čime će se povećati zadovoljstvo korisnika usluga trajektnog prometa.⁵⁵

Projekt „PriLIKa za razvoj“ ima za cilj pružiti tehničku pomoć regionalnim koordinatorima kako bi se osigurala kontinuirana podrška u pripremi i provedbi regionalnih razvojnih projekata. Tehnička pomoć obuhvaća različite aspekte, uključujući jačanje kapaciteta lokalnih institucija, osiguranje potrebnih resursa te edukaciju i obuku osoblja

⁵⁵ Javna ustanova: Razvojna agencija Ličko-senjske županije - LIRA. *Izvještaj o radu za 2023. godinu*. Gospić, 2024., str. 29.

zaduženog za upravljanje projektima. Kroz ovaj projekt, regionalni koordinatori će biti bolje opremljeni za planiranje i implementaciju razvojnih inicijativa, što će dugoročno doprinijeti ravnomjernom razvoju regije. Povećanje administrativnih i operativnih kapaciteta također će omogućiti učinkovitije korištenje dostupnih sredstava iz nacionalnih i europskih fondova.

Energetska obnova Osnovne škole Perušić predstavlja ključni projekt usmjeren na poboljšanje energetske učinkovitosti školske zgrade. Cilj projekta je smanjenje potrošnje energije kroz implementaciju mjera kao što su izolacija zgrade, zamjena dotrajale stolarije, uvođenje sustava za korištenje obnovljivih izvora energije te modernizacija sustava grijanja i hlađenja. Osim smanjenja energetske troškova, ovaj projekt ima značajan pozitivan utjecaj na okoliš smanjenjem emisije stakleničkih plinova. Poboljšani uvjeti u školi također će doprinijeti boljem zdravlju i produktivnosti učenika i nastavnog osoblja, čime se poboljšava ukupna kvaliteta obrazovnog procesa.⁵⁶

Projekt instalacije fotonaponskih panela na krovu Osnovne škole Zrinskih i Frankopana u Otočcu ima za cilj promicanje korištenja obnovljivih izvora energije i smanjenje troškova električne energije za školu. Kroz instalaciju solarnih panela, škola će postati energetski samodostatnija, a proizvedena energija bit će korištena za pokrivanje svakodnevnih potreba škole. Ovaj projekt ne samo da smanjuje troškove energije, već i educira učenike o važnosti obnovljivih izvora energije i održivog razvoja. Dodatno, smanjenje potrošnje energije iz neobnovljivih izvora pozitivno utječe na okoliš, pridonoseći smanjenju emisija ugljičnog dioksida.⁵⁷

Projekt izgradnje građevine javne namjene koja će služiti zdravstvenim potrebama, uključujući garažu za bolnicu, predstavlja ključnu investiciju u zdravstvenu infrastrukturu Ličko-senjske županije. Izgradnja nove zgrade omogućit će bolnici proširenje kapaciteta, što je neophodno za poboljšanje zdravstvenih usluga i skraćanje vremena čekanja za pacijente. Uvođenjem dodatnih prostoriya i modernih zdravstvenih usluga, ovaj projekt će značajno doprinijeti povećanju kvalitete zdravstvene njege. Pored toga, nova garaža olakšat će pristup bolnici, kako za hitne slučajeve tako i za svakodnevne posjete, čime će se unaprijediti cjelokupna logistika i operativnost bolnice.⁵⁸

⁵⁶ Javna ustanova: Razvojna agencija Ličko-senjske županije - LIRA. *Izveštaj o radu za 2023. godinu*. Gospić, 2024., str. 7.

⁵⁷ Ibidem.

⁵⁸ Ibidem.

Izrada projektno-tehničke dokumentacije za energetska obnovu i rekonstrukciju Osnovne škole Zrinskih i Frankopana u Otočcu predstavlja važan korak ka modernizaciji školske infrastrukture. Dokumentacija obuhvaća detaljan plan za poboljšanje energetske učinkovitosti zgrade, uključujući izolaciju, zamjenu stolarije, modernizaciju sustava grijanja i hlađenja te korištenje obnovljivih izvora energije. Realizacija ovog projekta omogućit će školi smanjenje troškova energije, poboljšanje uvjeta za rad i učenje te dugoročno očuvanje okoliša smanjenjem emisije stakleničkih plinova. Osim toga, modernizacija školske zgrade doprinosi stvaranju zdravijeg i sigurnijeg okruženja za učenike i nastavno osoblje.

Temelj svih navedenih projekata leži u provedbi projekta Razvojnog centra Ličko-senjske županije. Iako je ovaj projekt realiziran 2017. godine, njegov značaj je i dalje ključan za daljnji razvoj svih ostalih projekata u regiji. Razvojni centar Ličko-senjske županije služi kao centralna točka za potporu lokalnim poduzetnicima, pružajući im potrebne resurse, edukaciju i savjetodavne usluge. Centar potiče inovacije i poduzetništvo, osiguravajući infrastrukturu i podršku za razvoj novih poslovnih ideja i projekata. Kroz različite programe i inicijative, Razvojni centar omogućuje lokalnim poduzetnicima pristup financiranju, tržištima i tehnologijama, čime se potiče ekonomski rast i stvaranje novih radnih mjesta u regiji.

5.1.2. Izazovi i prilike u korištenju EU fondova

Ličko-senjska županija, kao jedna od najmanje razvijenih regija u Republici Hrvatskoj, suočava se s brojnim izazovima pri korištenju sredstava iz fondova Europske unije. Jedan od najistaknutijih problema je nedostatak apsorpcijskog kapaciteta, što znači da lokalne vlasti, poduzeća i nevladine organizacije često nemaju dovoljno iskustva, znanja i kapaciteta za učinkovitu pripremu, prijavu i provedbu projekata financiranih iz EU fondova. Ovaj problem dodatno pogoršava manjak stručnog kadra specijaliziranog za EU fondove, što otežava pisanje projekata i upravljanje njima tijekom provedbe.⁵⁹

⁵⁹ Ličko-senjska županija, Nacrt Plana razvoja Ličko-senjske županije do 2027. godine, 2022., https://licko-senjska.hr/images/uploads/Nacrt_Plana_razvoja_LSZ_do_2027_27_10_2022.pdf. (preuzeto 3.8.2024.)

Administrativni kapaciteti u Ličko-senjskoj županiji su ograničeni, a složeni birokratski postupci za prijavu i provedbu projekata često obeshrabruju potencijalne korisnike sredstava. Naime, procesi izrade dokumentacije, prikupljanje potrebnih dozvola i praćenje stroge regulative EU fondova mogu biti prevelik izazov za manje općine i organizacije, koje se često suočavaju s nedostatkom resursa potrebnih za ispunjavanje tih zahtjeva. Pored toga, često se javlja problem nedostatka financijskih sredstava za predfinanciranje projekata, što otežava početak i provedbu odobrenih projekata.

Nedovoljna informiranost lokalnog stanovništva, poduzetnika i javnih tijela o mogućnostima koje nude EU fondovi također predstavlja značajan izazov. Edukacija i savjetodavne usluge za potencijalne korisnike fondova često nisu dovoljno razvijene, što rezultira niskom razinom prijave na raspisane natječaje. Ovaj nedostatak informacija i podrške posebno pogađa manja poduzeća i ruralne zajednice, gdje je interes za korištenje fondova prisutan, ali ne i dovoljno podržan.

Geografska izoliranost i slaba prometna povezanost dodatno otežavaju razvoj projekata u županiji. Loša infrastruktura, posebice u ruralnim i slabo naseljenim područjima, smanjuje atraktivnost regije za potencijalne investitore i otežava provedbu većih infrastrukturnih projekata. Demografski problemi, poput starenja stanovništva, visoke stope iseljavanja te smanjenja broja radno sposobnog stanovništva, dodatno ugrožavaju dugoročni razvoj regije i njenu sposobnost da iskoristi sredstva iz EU fondova na održiv način.

Kako bi se iskoristio puni potencijal koji pružaju EU fondovi, potrebno je razumjeti ne samo izazove s kojima se Ličko-senjska županija suočava, već i prepoznati prilike koje ti fondovi nude. EU fondovi predstavljaju značajnu priliku za Ličko-senjsku županiju, koja bi, uz odgovarajuće planiranje i provedbu, mogla značajno unaprijediti gospodarski i društveni razvoj cijele regije. Jedna od najvećih prilika leži u mogućnosti financiranja ključnih infrastrukturnih projekata, kao što su modernizacija prometne infrastrukture, izgradnja i obnova vodovodnih i kanalizacijskih sustava, te ulaganja u energetske učinkovitost i obnovljive izvore energije. Takvi projekti mogli bi značajno poboljšati kvalitetu života stanovnika i privući nove investicije, čime bi se otvorila vrata za daljnji gospodarski razvoj regije.

Turizam, koji već sada ima važnu ulogu u gospodarstvu Ličko-senjske županije, može se dodatno razviti i diversificirati uz pomoć EU fondova. Financiranje projekata koji

promoviraju kulturnu baštinu, ekoturizam, aktivni turizam i održivi razvoj moglo bi privući nove posjetitelje i produžiti turističku sezonu koja za sada u unutrašnjem dijelu regije, prekratko traje. Poseban naglasak može biti stavljen na razvoj ruralnog turizma, što bi pomoglo u revitalizaciji ruralnih područja i pružilo dodatne prihode lokalnom stanovništvu. EU fondovi pružaju i priliku za jačanje lokalne ekonomije kroz razvoj malih i srednjih poduzeća (MSP). Podrška za inovacije, digitalizaciju, te povećanje konkurentnosti MSP-ova može doprinijeti stvaranju novih radnih mjesta i povećanju ekonomske aktivnosti u županiji.

⁶⁰Poseban naglasak može biti stavljen na razvoj poljoprivrede i prerade hrane, sektora koji ima potencijal za rast, osobito u kontekstu proizvodnje lokalnih, tradicionalnih proizvoda. Osim toga, korištenje EU fondova može pomoći u smanjenju depopulacije kroz projekte koji potiču mlade da ostanu u regiji, kao i kroz projekte koji privlače nove stanovnike. Ulaganja u obrazovanje, stručno usavršavanje, te stvaranje povoljnijeg okruženja za život i rad mogu značajno doprinijeti zadržavanju stanovništva i poboljšanju demografske slike.

Zaključno, EU fondovi nude priliku za jačanje institucionalnih kapaciteta i povećanje učinkovitosti javne uprave na lokalnoj razini. Kroz financiranje programa obuke, digitalizacije uprave i boljeg upravljanja javnim resursima, Ličko-senjska županija može povećati svoju sposobnost za planiranje i provedbu projekata, čime bi se povećala dugoročna održivost i otpornost regije na ekonomske i društvene izazove.

5.2. Budućnost regionalnog razvoja Ličko-senjske županije

Ličko-senjska županija, smještena u srcu Hrvatske, unatoč svojim bogatim prirodnim resursima i kulturnoj baštini, suočava se s nizom izazova koji ugrožavaju njen regionalni razvoj. Ova županija, koja obuhvaća velika prostranstva netaknute prirode i povijesno značajne lokalitete, već godinama bilježi demografski pad, iseljavanje mladih i sve izraženiju gospodarsku stagnaciju. Ipak, zahvaljujući novim strateškim smjernicama i

⁶⁰ Europska komisija, SME Competitiveness, https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/themes/sme-competitiveness_en. (posjećeno 3.8.2024.)

inicijativama, na horizontu se naziru pozitivne promjene koje obećavaju preokret u smjeru održivog i dugoročnog razvoja.

Jedan od najvažnijih ciljeva budućeg razvoja Ličko-senjske županije jest zaustavljanje demografskog pada, koji se javlja kao posljedica niskog prirodnog priraštaja i kontinuiranog iseljavanja, posebno mladih i obrazovanih ljudi.⁶¹ Ovaj problem ima duboke korijene u nedostatku adekvatnih radnih mjesta i slaboj gospodarskoj aktivnosti. Stoga će u budućnosti ključna biti usmjerenost na stvaranje novih prilika za zapošljavanje, prvenstveno u sektorima koji su prilagođeni lokalnim specifičnostima, kao što su turizam, poljoprivreda, građevinarstvo i korištenje obnovljivih izvora energije. U tom kontekstu, posebna pažnja bit će posvećena razvoju poduzetničkih zona, poticanju malih i srednjih poduzeća te stvaranju uvjeta koji će privući investitore u ove sektore.

Gospodarski razvoj Ličko-senjske županije temeljit će se na diversifikaciji postojećih gospodarskih aktivnosti, s naglaskom na valorizaciju prirodnih resursa i kulturne baštine. Razvoj održivog turizma, koji će uključivati ekoturizam, kulturni turizam i avanturistički turizam, predstavlja jedan od glavnih smjerova gospodarskog rasta. Ova vrsta turizma ne samo da može generirati značajne prihode i otvoriti nova radna mjesta, već i doprinijeti očuvanju prirodnih resursa i kulturne baštine. Uz turizam, modernizacija poljoprivrede kroz uvođenje novih tehnologija, digitalizaciju proizvodnih procesa i poticanje ekološke proizvodnje bit će ključni koraci prema povećanju konkurentnosti lokalnih poljoprivrednih proizvoda na domaćem i međunarodnom tržištu. Nadalje, infrastruktura, osobito prometna, prepoznata je kao jedan od temeljnih preduvjeta za gospodarski rast i razvoj županije. Planirana modernizacija cestovne i željezničke infrastrukture, kao i izgradnja novih prometnica (npr. A7 Križišće – Žuta lokva), imat će ključnu ulogu u povezivanju Ličko-senjske županije s ostatkom Republike Hrvatske i susjednim zemljama. Ovo povezivanje ne samo da će smanjiti izoliranost pojedinih dijelova županije, već će i olakšati pristup turističkim destinacijama, gospodarskim zonama i tržištima, što je neophodno za privlačenje investicija i razvoj poduzetništva. Drugim riječima, Ličko-senjska županija i njena turistička mjesta neće biti samo „prolazna“ destinacija.

⁶¹ Ličko-senjska županija, Nacrt Plana razvoja Ličko-senjske županije do 2027. godine, 2022., https://licko-senjska.hr/images/uploads/Nacrt_Plana_razvoja_LSZ_do_2027_27_10_2022.pdf, str. 94.-102. (preuzeto 3.8.2024.)

Zaštita okoliša i održivi razvoj bit će u središtu budućeg razvoja Ličko-senjske županije. Ova regija, poznata po svojim prirodnim ljepotama, uključujući Nacionalni park Plitvička jezera i Park prirode Velebit, ima ogroman potencijal za razvoj projekata vezanih uz obnovljive izvore energije, poput solarne koja bi se svojom „čistoćom“ uklopila u krajobraz.

Digitalna transformacija županije također će igrati ključnu ulogu u njenom budućem razvoju. Investicije u širokopoljasnu mrežu (5G, optika) i razvoj digitalnih usluga omogućit će poduzetnicima i građanima lakši pristup informacijama i tržištima te poboljšati učinkovitost javne uprave. Ulaganja u obrazovanje i osposobljavanje stanovništva za korištenje digitalnih tehnologija bit će od presudne važnosti kako bi se iskoristile sve prednosti koje digitalizacija može donijeti, od povećanja produktivnosti do poboljšanja kvalitete života.

Budućnost regionalnog razvoja Ličko-senjske županije ovisit će o uspješnoj provedbi ovih strateških planova i programa. Ključ za ostvarenje ovih ciljeva leži u suradnji svih dionika, uključujući lokalnu zajednicu, privatni sektor i državne institucije. Samo uz zajedničke napore moguće je ostvariti demografsku revitalizaciju, diversifikaciju gospodarstva, poboljšanje infrastrukture te poticanje održivog razvoja, čime će se osigurati dugoročna prosperitetna budućnost ove jedinstvene regije.⁶²

⁶² Ličko-senjska županija, Nacrt Plana razvoja Ličko-senjske županije do 2027. godine, 2022., [https://licko-senjska.hr/images/uploads/Nacrt Plana razvoja LSZ do 2027 27 10 2022.pdf](https://licko-senjska.hr/images/uploads/Nacrt_Plana_razvoja_LSZ_do_2027_27_10_2022.pdf), str. 94.-102. (preuzeto 3.8.2024.)

Zaključak

Ovim se radom detaljno analizirala uloga Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI fondova) u regionalnom razvoju, s posebnim fokusom na Ličko-senjsku županiju. Kroz analizu relevantnih fondova, kao što su Europski fond za regionalni razvoj (EFRR), Kohezijski fond i Europski socijalni fond, uočena je njihova ključna uloga u poticanju gospodarskog rasta, smanjenju regionalnih nejednakosti te unaprjeđenju kvalitete života u manje razvijenim područjima.

Analiza pokazuje kako su navedeni fondovi neophodni za suzbijanje socio-ekonomskih izazova s kojima se suočava Ličko-senjska županija, uključujući demografsku depopulaciju, visoku nezaposlenost i nedovoljno razvijenu infrastrukturu. Kroz prikaz uspješnih projekata financiranih iz EU fondova, demonstrirano je kako je moguće prevladati ove izazove te postaviti temelje za održivi regionalni razvoj. Posebno se istaknula potreba za kontinuiranom edukacijom lokalnih dionika kako bi se osiguralo učinkovito korištenje dostupnih sredstava. Također, identificirani su brojni izazovi u provedbi EU politika na regionalnoj razini, uključujući administrativne prepreke i složenost proceduralnih zahtjeva. Unatoč tim izazovima, Ličko-senjska županija ima značajan potencijal za daljnji razvoj zahvaljujući prirodnim resursima i kulturnom nasljeđu, što se može dodatno iskoristiti kroz pravilno usmjerene i učinkovito provedene EU projekte.

Zaključno, naglasak je na daljnjoj prilagodbi i poboljšanja institucionalnog okvira za upravljanje fondovima te potrebu za jačanjem kapaciteta lokalnih vlasti i organizacija u pripremi i provedbi projekata. Održivi regionalni razvoj može se postići samo kroz sinergiju lokalnih inicijativa i strateškog korištenja EU fondova, čime će se osigurati dugoročno poboljšanje socio-ekonomskih uvjeta u Ličko-senjskoj županiji. Preporuke koje su proizašle iz ovog istraživanja mogu poslužiti kao smjernice za buduće aktivnosti usmjerene na postizanje tih ciljeva.

Bibliografija

- Adriatic Business Centre – Investicijski portal Jadranske Hrvatske, *EU fondovi*,
<https://www.jadranskahrvatska.com/stranice/eu-fondovi/14.html> (posjećeno 15.7.2024.)
- Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, *Ruralni razvoj*,
<https://www.apprrr.hr/ruralni-razvoj/> (posjećeno 11.7.2024.)
- Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, *Što su EU fondovi i zašto su zanimljivi?*,
<https://www.asoo.hr/defco/sto-su-eu-fondovi-i-zasto-su-zanimljivi/> (posjećeno 02.7.2024.)
- AVELANT d.o.o. za poslovno i strateško savjetovanje, *Europski fond za regionalni razvoj*
(*European Regional Development Fund – ERDF*), <https://www.eu-projekti.info/eu/fond/europski-fond-za-regionalni-razvoj-european-regional-development-fund-erdf/> (posjećeno 12.7.2024.)
- AVELANT d.o.o. za poslovno i strateško savjetovanje, *Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj*,
<https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/program-ruralnog-razvoja-2014-2020/> (posjećeno 11.7.2024.)
- AVELANT d.o.o. za poslovno i strateško savjetovanje, *Kohezijski fond (Cohesion fund – CF)*,
<https://www.eu-projekti.info/eu/fond/kohezijski-fond-cohesion-fund-cf/> (posjećeno 10.7.2024.)
- Bachtler, J., Mendez, C., Wishlade, F. Cohesion policy in the European Union: The fundamentals of EU cohesion policy. *Journal of Common Market Studies* 51, br. 6 (2013): 1077-1093.
- ESF, *Europski socijalni fond*, <https://www.esf.hr/europski-socijalni-fond/> (posjećeno 05.7.2024.)
- EU fondovi, *Institucionalni okvir za korištenje fondova Europske unije u Republici Hrvatskoj*,
<https://eufondovi.gov.hr/eu-fondovi/institucionalni-okvir-za-koristenje-fondova-europske-unije-u-republici-hrvatskoj/> (posjećeno 20.7.2024.)

Europska komisija, *Europski strukturni i investicijski fondovi za razdoblje 2014.-2020.*,
https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/funding-management-mode/2014-2020-european-structural-and-investment-funds_hr (posjećeno 03.7.2024.)

Europska komisija, *Europski strukturni i investicijski fondovi*,
https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/what/investment-policy/esif-country-factsheet/esi_funds_country_factsheet_hr_hr.pdf (preuzeto 04.7.2024.)

Europska komisija, *Ruralni razvoj*,
https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/rural-development_hr
(posjećeno 11.7.2024.)

Europska komisija, *SME Competitiveness*,
https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/themes/sme-competitiveness_en. (posjećeno 3.8.2024.)

Europski parlament, Informativni članci o Europskoj uniji, *Europski fond za regionalni razvoj (EFRR)*,
<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/95/europski-fond-za-regionalni-razvoj-efrr-> (posjećeno 15.7.2024.)

Europski parlament, Informativni članci o Europskoj uniji, *Europski socijalni fond plus*,
<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/53/europski-socijalni-fond-plus>
(posjećeno 08.7.2024.)

Europski parlament, Informativni članci o Europskoj uniji, *Kohezijski fond*,
<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/96/kohezijski-fond> (posjećeno 10.7.2024.)

Europski strukturni i investicijski fondovi, *ESI fondovi 2014.-2020.*,
<https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/> (posjećeno 03.7.2024.)

Europski strukturni i investicijski fondovi, *EU fondovi*, <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/>
(posjećeno 03.7.2024.)

Europski strukturni i investicijski fondovi, *SFC2021 za programe koji dobivaju potporu EFRR-a*,
https://strukturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2022/07/PKK_2021_2027_sfc.pdf
(preuzeto 15.7.2024.)

Europsko vijeće i Vijeće Europske unije, *Europski fond za pomorstvo i ribarstvo nakon 2020.*,
<https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/maritime-fisheries-fund/> (posjećeno
10.7.2024.)

Fi-compass, *Europski fond za regionalni razvoj – Financijski instrumenti*,
https://www.fi-compass.eu/sites/default/files/publications/ERDF_The_european_regional_development_fund_HR.pdf (preuzeto 18.7.2024.)

HAMAG-BICRO, *EU fondovi*, <https://hamagbicro.hr/pitanja-i-odgovori/eu-fondovi/> (posjećeno
02.7.2024.)

Hrvatski zavod za javno zdravstvo, *Europski fond za regionalni razvoj (EFRR)*,
<https://www.hzjz.hr/programi/europski-fond-za-regionalni-razvoj-efrr/> (posjećeno
15.7.2024.)

Ministarstvo poljoprivrede, *Europski fond za pomorstvo i ribarstvo 2014.-2020. (EFPR)*,
<https://ribarstvo.mps.hr/default.aspx?id=427> (posjećeno 08.7.2024.)

Intermedia projekt, *Europski fond za regionalni razvoj – Primjeri projekata*,
<https://intermediaprojekt.hr/europski-fond-za-regionalni-razvoj-primjeri-projekata/>
(posjećeno 20.7.2024.)

Javna ustanova: Razvojna agencija Ličko-senjske županije - LIRA. *Izveštaj o radu za 2023. godinu*.
Gospić, 2024.

Jurlina Alibegović, D. (2014). Izazovi efikasnog vođenja regionalne politike u Hrvatskoj. *Političke analize* 5, br. 17, str. 31.

Kovačić, M. (2023). *Uloga EU fondova u razvoju poduzetništva i infrastrukture u Hrvatskoj*, Završni rad, Sveučilište u Rijeci, 2023., str. 12.

Ličko-senjska županija, *Nacrt Plana razvoja Ličko-senjske županije do 2027. godine*,
https://licko-senjska.hr/images/uploads/Nacrt_Plana_razvoja_LSZ_do_2027_27_10_2022.pdf.
(preuzeto 3.8.2024.)

Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture Republike Hrvatske, *Strategija prometnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje od 2017. do 2030. godine*,
https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Strategije/MMPI%202017-2030%20STRAT%20PROM%20RZV%20RH%2025-8_17.pdf. (preuzeto 3.8.2024.), str. 27.

Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, *Europski poljoprivredni fondovi*,
<https://razvoj.gov.hr/eu-fondovi/fondovi/ipa-program/ipa-v/europski-poljoprivredni-fondovi/292>. (posjećeno 4.8.2024.)

Mioković Kapetinić, D., Čordaš, Z., Bošnjak, S. Uloga EU fondova u regionalnom razvoju. *ET²eR – ekonomija, turizam, telekomunikacije i računarstvo*, 5, br. 1 (2023).

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine, *Razvojni smjer 4. Ravnomjeran regionalni razvoj*, <https://hrvatska2030.hr/rs4/> (posjećeno 5.9.2024.)

Operativni program za pomorstvo i ribarstvo, *Europski fond za pomorstvo i ribarstvo 2014.-2020. (EFPR)*, <https://euribarstvo.hr/europski-fond-za-pomorstvo-i-ribarstvo-2014-2020-epfr/> (posjećeno 08.7.2024.)

Pučko otvoreno učilište Petar Zrinski, *Što je kohezijski fond EU i koja je njegova svrha?*,
<https://www.petarzirinski.hr/kohezijski-fond/> (posjećeno 10.7.2024.)

Republika Hrvatska – Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, *Mogućnosti ulaganja kroz fondove Kohezijske politike*, <https://razvoj.gov.hr/istaknute-teme/eu-fondovi-2021-2027/mogucnosti-ulaganja-kroz-fondove-kohezijske-politike/4855> (posjećeno 12.7.2024.)

Republika Hrvatska – Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, *Strategija*

regionalnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do kraja 2020. godine, https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages/O%20ministarstvu/Regionalni%20razvoj/razvojne%20strategije/Strategija%20regionalnog%20razvoja%20Republike%20Hrvatske%20za%20razdoblje%20do%20kraja%202020._HS.pdf (preuzeto 20.7.2024.), str. 107-109.

SAFU – Središnja agencija za financiranje i ugovaranje, *Program “Konkurentnost i kohezija 2021.-2027.”*, <https://www.safu.hr/pkk-2021-2027-hr/> (posjećeno 18.7.2024.)

Tomljenović, M., Murić, E. (2023). *Europski fondovi - Sveučilišni udžbenik prvo izdanje*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet.

Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske, <https://www.zakon.hr/z/239/Zakon-o-regionalnom-razvoju-Republike-Hrvatske> (preuzeto 4.8.2024.)

Popis ilustracija

Tablice

Tablica 1.	Podjela sredstava iz ESI fondova za Republiku Hrvatsku u razdoblju 2014. – 2020.	8
Tablica 2.	Dodijeljena sredstva iz Kohezijskog fonda za razdoblje 2021. – 2027. po državi članici	15
Tablica 3.	Raspodjela sredstava Europske unije po prioritetnim osima	18
Tablica 4.	Značajni projekti provedeni na području Ličko-senjske županije u 2023./2024. godini	50

Grafikoni

Grafikon 1.	Tematska područja proračuna ERDF-a za razdoblje 2014. – 2020. (u milijardama eura)	26
Grafikon 2.	Aktivnosti EFRR-a realizirane u razdoblju 2014 – 2020. godine u %	27
Grafikon 3.	Iskorištenost EFRR-a po zemljama članicama Europske unije u razdoblju 2014. – 2020. u %	28
Grafikon 4.	Glavna tematska područja Europskog fonda za regionalni razvoj (ERDF) za razdoblje 2021. – 2027.	29
Grafikon 5.	Način raspodjele sredstava Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR) među zemljama članicama Europske unije za razdoblje 2021. – 2027. godine	30

Slike

Slika 1.	Razvojni ciljevi i prioriteti Strategije regionalnog razvoja Republike Hrvatske	39
Slika 2.	Institucionalna struktura Strategije regionalnog razvoja Republike Hrvatske	42